

ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007–2013

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

A Fekete-, Fehér- és Kettős-Körös (HUKM20012) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület fenntartási terve

Debrecen
2014

Ügyfél

BioAqua Pro Környezetvédelmi Szolgáltató és Tanácsadó Kft.

Együttműködő partner

RESPECT Tanácsadó és Szolgáltató Kft.

Vezető szakmai koordinátor

Dr. Müller Zoltán

Szakmai koordinátor

Dr. Juhász Péter

Vezető természettudományi szakértő

Dr. Kiss Béla

Vezető agrárgazdálkodási szakértő

Fülöp Gyula

Közreműködő szakértők

Mizsei Edvárd

Dr. Gulyás Gergely

Dr. Estók Péter

Sallai Zoltán

Deli Tamás

Dr. Deák József Áron

Dobrosi Dénes

Dr. Nagy Antal

Ez a dokumentáció a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény értelmében szerzői jogvédelem alatt áll. A dokumentáció nyilvános, a megfelelő hivatkozások mellett szabadon felhasználható és terjeszthető!

Tartalomjegyzék

I. Natura 2000 fenntartási terv.....	6
1. A terület azonosító adatai.....	7
1.1. Név.....	7
1.2. Azonosító kód.....	7
1.3. Kiterjedés.....	7
1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek.....	7
1.4.1. Jelölő élőhelyek.....	7
1.4.2. Jelölő fajok.....	7
1.5. Érintett települések.....	8
1.6. Egyéb védettségi kategóriák.....	8
1.7. Tervezési és egyéb előírások.....	8
1.7.1. Természetvédelmi kezelési terv.....	8
1.7.2. Településrendezési eszközök.....	8
1.7.3. Körzeti erdőtervek és üzemtervek.....	9
1.7.4. Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek.....	9
1.7.5. Halgazdálkodási tervek.....	9
1.7.6. Vízyűjtő-gazdálkodási terv.....	10
1.7.7. Egyéb tervek.....	10
2. Veszélyeztető tényezők.....	12
3. Kezelési feladatok meghatározása.....	14
3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése.....	14
3.2. Kezelési javaslatok.....	14
3.2.1. Élőhelyek kezelése.....	14
3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés.....	31
3.2.3. Fajvédelmi intézkedések.....	31
3.2.4. Kutatás, monitorozás.....	31
3.2.5. Mellékletek.....	34
3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében.....	38
3.3.1. Agrártámogatások.....	38
3.3.2. Pályázatok.....	42
3.3.3. Egyéb.....	42
3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja.....	42
3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök.....	42
3.4.2. A kommunikáció címzettjei.....	44

3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel.....	45
II. A Natura 2000 fenntartási terv készítését megalapozó dokumentáció.....	49
1. A tervezési terület alapállapot jellemzése.....	50
1.1. Környezeti adottságok.....	50
1.1.1. Éghajlati adottságok.....	50
1.1.2. Vízirajzi adottságok.....	50
1.1.3. Talajtani adottságok.....	50
1.2. Természeti adottságok.....	50
1.2.1. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek.....	55
1.2.2. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok.....	57
1.2.3. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok.....	58
1.2.4. A tervezési területen előforduló egyéb jelentős fajok.....	73
1.3. Területhasználat.....	74
1.3.1. Művelési ág szerinti megoszlás.....	74
1.3.2. Tulajdoni viszonyok.....	75
1.3.3. Területhasználat és kezelés.....	75
2. Felhasznált irodalom.....	82
3. Térképek.....	84

I. Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai

1.1. Név

Tervezési terület neve:	Fekete-, Fehér- és Kettős-Körös kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (KjTT)
-------------------------	---

1.2. Azonosító kód

Tervezési terület azonosítója:	HUKM20012
--------------------------------	-----------

1.3. Kiterjedés

Tervezési terület kiterjedése:	1973,6897 ha
--------------------------------	--------------

1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek

1.4.1. Jelölő élőhelyek

- 91E0*- Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
- 3150 - Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel
- 6440 - Cnidion dubii folyóvölgyeinek mocsárrétjei (*kiemelt jelentőségű jelölő élőhely)

1.4.2. Jelölő fajok

- tompa folyamkagyló (*Unio crassus*)
- erdei szitakötő (*Ophiogomphus cecilia*)
- bánáti csiga (*Chilostoma banaticum*)
- Stys-tarsza (*Isophya stysi*)
- balin (*Aspius aspius*)
- vágó csík (*Cobitis taenia*)
- halványfoltú küllő (*Gobio albipinnatus*)
- selymes durbincs (*Gymnocephalus schraetzer*)
- szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*)
- széles durbincs (*Gymnocephalus baloni*)
- törpecsík (*Sabenejewia aurata*)
- vöröshasú unka (*Bombina bombina*)
- mocsári teknős (*Emys orbicularis*)
- közönséges vidra (*Lutra lutra*)
- tavi denevér (*Myotis dasycneme*)

1.5. Érintett települések

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészletekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendeletet (a továbbiakban: KvVM rendelet) tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.

Település	Érintett terület (ha)	Megye
Békés	577,3878	Békés
Doboz	200,8225	Békés
Gyula	353,8162	Békés
Köröstarcsa	442,9560	Békés
Mezőberény	241,0539	Békés
Sarkad	157,6533	Békés

1.6. Egyéb védettségi kategóriák

Típus	Kód	Név	Kiterjedés	Védetté nyilvánító jogszabály száma
Természetvédelmi Terület	-	Dénesmajori Csigás-erdő	5,1 ha	13/2007. (III. 30.) KvVM rendelet 27/1997. (VIII. 1.) KTM rendelet

A Dénesmajori Csigás-erdő Természetvédelmi Terület a Fekete-Körös hullámterében helyezkedik el, 1997-óta védett. Ez a tervezési terület kevesebb, mint 1%-át teszi ki (0,26%)

A terület az országos ökológiai hálózat magterületi övezetével 11%-os, míg ökológiai folyosó övezetével 89%-os területi átfedésben van.

1.7. Tervezési és egyéb előírások

1.7.1. Természetvédelmi kezelési terv

- A tervezési terület döntő többségére vonatkozóan nem készült természetvédelmi kezelési terv dokumentáció (az 5,1 ha kiterjedésű Dénesmajori Csigás-erdő Természetvédelmi Terület természetvédelmi kezelési tervén kívül).

1.7.2. Településrendezési eszközök

- Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény
- Békés megye megyei területrendezési terve (11/2012. (VI.27.) önkormányzati rendelettel módosított 15/2005. (X.7.) KT. sz. rendelet)

Az érvényben lévő településrendezési eszközök az Országos Rendezési Tervkataszter alapján az érintett településeken az alábbiak (HÉSZ: Helyi Építési Szabályzat):

Terv címe	Önkormányzati rendelet/határozat éve, száma	Vonatkozás	Hatálybalépés
Békés, szabályozási	42/2007. (IX.7.) önkormányzati	teljes	2007.09.07.

terv és HÉSZ	rendelet	település	
Doboz, szabályozási terv és HÉSZ	<u>11/2008. (III.28.)</u> önkormányzati rendelet	teljes település	2008.03.28.
Gyula, szabályozási terv és HÉSZ (egységes szerkezetben, 2012)	3/2004. (I. 30.) önkormányzati rendelet	teljes település	2012.02.27.
Köröstarcsa, szabályozási terv és HÉSZ	11/2007. (VI.08.) önkormányzati rendelet	teljes település	2007.06.08.
Mezőberény, szabályozási terv és HÉSZ	11/2005. (II.28.) önkormányzati rendelet	teljes település	2005.02.28.
Sarkad, szabályozási terv és HÉSZ	24/2009. (XII.17.) önkormányzati rendelet	teljes település	2009.12.17.

1.7.3. Körzeti erdőtervek és üzemtervek

Vonatkozó erdőterv rendelet, körzeti erdőterv: Körös-vidéki körzet (2015-ben tervezés alatt), Körös-Maros közti körzet (hatályos: 2007. január 1-től 2016. december 31-ig).

1.7.4. Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek

A területet érintő körzeti vadgazdálkodási tervek a területileg illetékes megyei kormányhivataloknál lelhetők fel. Melyek a jogszabályoknak megfelelően egységesen a 2007 – 2017-es időszakra vonatkoznak. A tervek az alábbi vadásztársasági területi kódszámokkal kerültek benyújtásra. A terület az I/7. Duna-Tisza közti és tiszántúli apróvadás ezen belül a Békési apróvadás körzetben helyezkedik el.

04-953500-2-3-4	Dalerd Zrt. - Gyula
04-954110-1-4-1	Fehér-Körös Vadásztársaság
04-953410-1-4-1	Kötegyáni Vadásztársaság - Kötegyán
04-952210-1-4-1	Pelikán Vadásztársaság - Sarkad
04-953910-1-4-1	Perjét Vadásztársaság - Gyula
04-953310-1-4-1	Kettős-Körösmenti Vadásztársaság - Doboz
04-953210-1-4-1	Békés - Murony Vadásztársaság
04-952510-1-4-1	Kittenberger Vadásztársaság - Békés
04-952110-1-4-1	Mezőberényi Földtulajdonosi Vadásztársaság - Mezőberény
04-951110-1-4-1	Köröstarcsai Földtulajdonosi Vadásztársaság - Köröstarcsa
04-951210-1-4-1	Körös-ladányi Vadász Egyesület - Körösladány

1.7.5. Halgazdálkodási tervek

13.04/54-10/2010. azonosítószámú halgazdálkodási terv Körös-vidéki Horgász Egyesületek Szövetsége (5600 Békéscsaba, Bajza u. 11.)

13.04/54/2010. azonosítószámú halgazdálkodási terv Körös-vidéki Horgász Egyesületek Szövetsége (5600 Békéscsaba, Bajza u. 11.)

13.04/54-26/2010. Körösi Halász Szövetkezet (5500 Gyomaendrőd, Kossuth L. u. 27.);
érvényesség: 2015.12.31.

1.7.6. Vízyűjtő-gazdálkodási terv

- A terület a Vízyűjtő-gazdálkodási Terv Tisza részvízyűjtőjéhez, annak az Alsó-Tisza bal part tervezési alegységhez (2-13 Kettős-Körös) tartozik (1042/2012. (II. 23.) Kormányhatározat, felülvizsgálat: 2015.12.22.).

1.7.7. Egyéb tervek

Fajvédelmi terv: A területre vonatkozóan, az itt előforduló védett, illetve Natura 2000 fajok tekintetében jelenleg nincs aktuális fajvédelmi terv érvényben.

A tervezési területre vonatkozó előírásokat tartalmazó jogszabályok:

- A TANÁCS 92/43/EGK IRÁNYELVE (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről (Élőhelyvédelmi Irányelv”);
- Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet;
- Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészekről szóló 14/2010. (V.11.) KvVM rendelet;
- A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény;
- A védett és a fokozottan védett növény és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény és állatfajok közzétételéről szóló 13/2001. (V. 9.) KoM rendelet;
- Fokozottan védett növény-, illetve állatfajok élőhelyén és élőhelye körüli korlátozás elrendelésének részletes szabályairól szóló 12/2005. (VI. 17.) KvVM rendelet;
- Az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény;
- A földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter 153/2009. (XI. 13.) FVM rendelete az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény végrehajtásáról;
- A vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény;
- A Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Kormányrendelet;
- A Natura 2000 gyepterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 128/2007. (X. 31.) FVM rendelet;
- Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtott agrár-környezetgazdálkodási támogatások igénybevételének részletes feltételeiről szóló 61/2009. (V. 14.) FVM rendelet;
- A nem termelő mezőgazdasági beruházások támogatásáról szóló 33/2008 (III. 27.) FVM rendelet;

- Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet;
- 124/2009. (IX. 24.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdő-környezetvédelmi intézkedésekhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről;
- 1995. évi LVII. törvény a vízgazdálkodásról;
- 220/2004. (VII. 21.) Kormányrendelet a felszíni vizek minősége védelmének szabályairól és módosításai ellenőrzésére vonatkozó részletes szabályokról;
- 379/2007. (XII. 23.) Kormányrendelet a vizek hasznosítását, védelmét és kártételeinek elhárítását szolgáló tevékenységekre és létesítményekre vonatkozó szabályokról;
- 21/2006. (I. 31.) Kormányrendelet a nagyvízi medrek, a parti sávok, a vízjárta, valamint a fakadó vizek által veszélyeztetett területek használatáról és hasznosításáról.

2. Veszélyeztető tényezők

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H = nagy, M = közepes, L = kis jelentőségű)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A03.03	kaszálás felhagyása/hiánya	M	6	Cnidion dubii folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440*): Az élőhelyek hosszú távú fenntartása érdekében a kaszálás felhagyása/hiánya az inváziós lágyszárú, illetőleg fa- és cserjefajok terjedését segíti elő.
A04.03	pásztorkodás felhagyása, legeltetés hiánya	L	1	Cnidion dubii folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440*): az élőhely fennmaradásához mindenképpen valamilyen kezelés szükséges. Ilyen a legeltetés is, amelynek elmaradása miatt a szukcesszió elhódítja a területet és így csökken az élőhely kiterjedése.
B02	Erdőgazdálkodás	M	10	Bánáti csiga (<i>Chilostoma banaticum</i>): Élőhelyén az erdőművelési, kitermelési jellegű beavatkozások károsak a fajra, mivel bozótosokban, esetleg magaskörös jellegű ártéri növényzetben él. Amennyiben ezeket eltávolítják, megszüntetik az élőhelyét, ennek hatására csökken a populációméret. Tavi denevér (<i>Myotis dasycneme</i>): a középkorú és idős, őshonos fafajú erdők területének csökkenésével a faj kölykező- és táplálkozó-területe egyaránt zsugorodik. Az erdők alacsony vágáskorral történő kezelése az élőhely nagymértékű romlását eredményezheti. Ha nincs megfelelően öreg, odvas fa, a faj az életfeltételeit nem találja meg és akkor elhagyja területet és így csökken az egyedszám..
B02.01.02	erdő felújítás idegenhonos fajokkal	L	1	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae) (91E0*): az idegenhonos fajokkal történő felújítás csökkenti az élőhely kiterjedését
H01	felszíni vizek szennyezése	M	8	Tompa folyamkagyló (<i>Unio crassus</i>): A Körösök mentén található mezőgazdasági területekről beszivárgó, diffúz mezőgazdasági eredetű tápanyagterhelés, és az egyéb szennyezések jelentenek veszélyt a faj állományaira.
I01	idegenhonos inváziós fajok jelenléte	H	20	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae) (91E0*): az egész területen jellemző inváziós fa- és cserjefajok jelenléte, ezek természetközeli ligeterdőkre természetességét, szerkezetét rontják.
J01.01	leégés	L	1	Bánáti csiga (<i>Chilostoma banaticum</i>): a gallyégetés elégnék bizonyos egyedek és így csökken a populációméret
J02	emberi hatásra változó vízáramlási viszonyok	M	9	Tompa folyamkagyló (<i>Unio crassus</i>): A természetes áramlási viszonyok megváltoztatása az élőhelyek homogenizálódásának irányába hat. Minden olyan beavatkozás, mely az áramlás folytonosságát, egyenletességét megszakítja, kedvezőtlen a faj szempontjából, mert a faj csak állandóáramlású vízfolyásokban képes megtelepedni.
J03.01.	tipikus élőhelyei adottságok megszűnése	M	5	Stys-tarsza (<i>Isophya stysi</i>): bozótos erdőszegély és nyílt gyepek együttes jelenléte szükséges a stabil előfordulásához. Erdei tisztások beerdősülése valószínűleg a lokális populáció visszaszorulásához vezet.
J03.02	élőhelyi összeköttetések (konnectivitás) csökkenése	M	5	Stys-tarsza (<i>Isophya stysi</i>): a lokális kis populációi egy nagyobb összefüggő populációt alkotnak. Tavaszki lombzáródás előtt a lárvák mozognak az egyes tisztások között. Feltételezhetően ha megszűnik a kapcsolat a gyepek között a populációk fokozatos eltűnéséhez vezethet.
K02.01	fajösszetétel változás, szukcesszió	M	5	Stys-tarsza (<i>Isophya stysi</i>): tisztások cserjésedése, kétszikű tápnövényeik eltűnése a lokális populációk elvándorlását okozhatja.
M01.02	Aszály és csapadékmennyiség csökkenés	L	1	Bánáti csiga (<i>Chilostoma banaticum</i>): Komoly veszélyeztető tényező az alapvetően nedvességigényes ártéri fajok számára. Úgy gondoljuk, a jelenlegi kutatás során tapasztalt alacsony egyedszámok mögött is a sorozatos aszályos tavaszok és nyarak állnak, ahogy ezzel magyarázható az is, hogy teljes mértékben hiányoztak a juvenilis egyedek. Aszályos években sikertelen a szaporodás.
Kód	Potenciális veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H = nagy, M = közepes, L =	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?

		kis jelentőségű		
A02.03	gyepterület átalakítása szántóvá	L	1	Cnidion dubii folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440*): előfordulnak elszántások, ezek csökkentik az élőhely kiterjedését.
B02.04	lábonálló és/vagy elfekvő holt faanyag eltávolítása	L	1	Tavi denevér (<i>Myotis dasycneme</i>): A holt faanyag eltávolításával a faj bűvőhelyeinek száma csökken.
G05.11	közúti ütközésből eredő sérülés vagy pusztulás	L	1	Közönséges vidra (<i>Lutra lutra</i>): sok vidra esik a közúti közlekedés áldozatául, elsősorban a revírt kereső, kóborló fiatal állatok közül
H01	felszíni vizek szennyezése	M	8	Balin (<i>Aspius aspius</i>), halványfoltú küllő (<i>Gobio albipinnatus</i>), széles durbincs (<i>Gymnocephalus baloni</i>), selymes durbincs (<i>Gymnocephalus schraetser</i>), szívárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>), törpecsík (<i>Sabanejewia aurata</i>), vágó csík (<i>Cobitis taenia</i>): a vízszennyezések károsak a faj állományára. A szennyező anyagtól függően oxigénhiányt, vagy mérgezést is okozhatnak, ami miatt egyedek elpusztulhatnak és így csökken az állomány ok mérete.
H01.05	diffúz felszíni vízszennyezés mezőgazdasági, vagy erdészeti tevékenység miatt	L	1	Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel (3150): a diffúz szennyezők beemosódása eutrofizációt okozhat
J02	emberi hatásra változó vízáramlási viszonyok	M	9	Balin (<i>Aspius aspius</i>), széles durbincs (<i>Gymnocephalus baloni</i>), selymes durbincs (<i>Gymnocephalus schraetser</i>), törpecsík (<i>Sabanejewia aurata</i>): A megépített duzzasztók jelentős veszélyeztető tényezőt jelentenek a faj esetében. A duzzasztók felvizen a víz áramlása lelassul, melynek hatására a meder feliszapolódik, ezért a faj elveszíti a szaporodásához szükséges iszapmentes aljzatot
J02.12	vízi és part vegetáció kezelése csatornázási célból	M	9	Közönséges vidra (<i>Lutra lutra</i>): a vidra kedveli a parti, partközeli vegetáció strukturális diverzitását, az ezt csökkentő, lefolyást elősegítő munkálatok negatívan befolyásolhatják élőhelyét
I03.02	genetikai szennyezés (növények)	L	1	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőrös (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae) (91E0): a hazai nyár- és fűzfajok esetében megfigyelhető hibridizáció nem tájhoson fajtákkal hosszú távon veszélyeztetheti a tájhoson állományokat
K03.04	ragadozás (predáció)	L	1	Mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>): A mocsári teknős állományok potenciális veszélyeztető tényezője a vidra által okozott predáció a juvenilis és kifejlett egyedek esetében, továbbá jelentős lehet a róka általi fészekpredáció.
Kód	Kívülről érkező veszélyeztető tényező neve	Jelentősége	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
XO	államhatáron kívülről érkező veszélyek és hatások	M	10	Tompa folyamkagyló (<i>Unio crassus</i>): Különösen a juvenilis egyedek mutatnak nagy érzékenységet a vízszennyezéssel szemben és érzékenyen reagálnak a víz oldott oxigéntartalmának megváltozására. Elsősorban a határon túlról érkező szennyezések jelentenek veszélyt a faj állományaira. Balin (<i>Aspius aspius</i>), halványfoltú küllő (<i>Gobio albipinnatus</i>), széles durbincs (<i>Gymnocephalus baloni</i>), selymes durbincs (<i>Gymnocephalus schraetser</i>), vágó csík (<i>Cobitis taenia</i>): Tipikus veszélyeztető tényező a területen. Korábban rendszeresen érkezett szennyezés az országhatáron kívülről, a vízminőségre érzékeny fajok visszaszorulását eredményezheti

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

A Fekete-, Fehér- és Kettős-Körös kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területté nyilvánításakor az élőhelyvédelmi irányelv 4. cikkének (4) bekezdése alapján a terület természetvédelmi célkitűzései meghatározásra kerültek, valamint kiemelésre kerültek egyes jelölő értékek, amelyeket a kezelés során prioritásként kell kezelni. A Natura 2000 területek célkitűzései és prioritásai a területek hivatalos Natura 2000 adatlapjain (SDF) találhatóak.

A terület természetvédelmi célkitűzése a közösségi jelentőségű élőhelyek (Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) (91E0*), *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440), Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel (3150)), valamint a közösségi jelentőségű fajok (bánáti csiga (*Chilostoma banaticum*), erdei szitakötő (*Ophiogomphus cecilia*), tompa folyamkagyló (*Unio crassus*), Stys-tarsza (*Isophya stysi*), balin (*Aspius aspius*), halványfoltú küllő (*Gobio albipinnatus*), szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), vágó csík (*Cobitis taenia*), széles durbincs (*Gymnocephalus baloni*), selymes durbincs (*Gymnocephalus schraetzer*), törpecsík (*Sabanejewia aurata*), vöröshasú unka (*Bombina bombina*), mocsári teknős (*Emys orbicularis*), közönséges vidra (*Lutra lutra*), tavi denevér (*Myotis dasycneme*)) élőhelyei állapotának javítása elsősorban a vízgazdálkodáshoz és az erdőgazdálkodáshoz köthető intézkedések révén. Ennek kapcsán figyelemmel kell lenni arra, hogy a folyómedrek és hullámterek elsődleges feladata az árhullámok minimális kár melletti levezetése.

A vízgazdálkodás tekintetében a célok elérését az ökológiai vízigény biztosítása, a jó kémiai és biológiai állapot elérése, a vízparti természetközeli zonáció fenntartása szolgálja. Az erdőgazdálkodás tekintetében pedig a ligeterdők természetközeli állapotának fenntartása, területük növelése a tájidegen fajokból álló állományok rovására.

3.2. Kezelési javaslatok

3.2.1. Élőhelyek kezelése

A 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4.§ 5. pontja alapján „(5) A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.” Az itt megfogalmazott előírás-javaslatok célja, hogy a kezelési egységekben előforduló közösségi jelentőségű értékek, a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat és adottságok alapján javaslatot tegyenek a gazdálkodás kívánatos módjára. Ennek érdekében itt megfogalmazásra kerülnek olyan előírás-javaslatok, amelyek alapul szolgálnak a jövőbeli támogatási programok kidolgozásához. A gazdálkodók számára ezek az előírás-javaslatok a jelen terv alapján kötelezettséget nem jelentenek, betartásuk csak támogatási programokon keresztül, önkéntes vállalat formájában válhat csak kötelezővé. A már más jogszabály vagy hatósági eszköz alapján létező előírások esetében azok kötelező jellegét értelemszerűen az azt megalapozó jogszabály, egy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra csak utalást tesz. A Natura 2000 területre vonatkozó természetvédelmi célkitűzések eléréséhez a terület egyes részei eltérő kezelést igényelnek, figyelembe véve az ott előforduló élőhelyeket, fajokat, és az ott jellemző gazdálkodási formákat. A kezelési, fenntartási, és részben az élőhelyrekonstrukciós és fejlesztési javaslatokat ezért a Natura 2000 terület egyes lehatárolt részegységeire, az úgynevezett kezelési egységekre (KE) vonatkozóan rendszerezi a fenntartási terv. Az egyes kezelési egységekre nem vonatkoztatható élőhelyrekonstrukciós, fajvédelmi, kutatási és monitorozási javaslatokat a 3.2.2. - 3.2.4. fejezetben tárgyalja a fenntartási terv.

3.2.1.1. A terület egészére megfogalmazott általános kezelési javaslatok

- A gyepterületek fenntartása aktív természetvédelmi kezeléssel (kaszálás, legeltetés).
- A gyepek cserjésedésének megakadályozása aktív élőhelykezeléssel.
- Az inváziós növényfajok (különösen a gyalogakác, amerikai kőris, keskenylevelű ezüsthfa, zöld juhar, selyemkóró, fehér akác) visszaszorítása, terjedésének megakadályozása megfelelő természetvédelmi kezeléssel.
- A gépjárművek okozta taposási károk mérséklése a gyepterületeken.
- A puhafás ligeterdő élőhelytípusba tartozó erdőterületek esetében a természetesség növelése, a vágásérettségi kor emelése, a tervezési területen belül kiegyenlített korosztály-szerkezet kialakítása és fenntartása.
- A gyepes, illetve erdős élőhelytípusok területi arányának növelése érdekében a hullámtéren fekvő szántóterületeken a földhasználat átalakítása (visszagyepesítés, erdősítés).
- Természetközeli erdőkezelési eljárások bevezetése.
- A felszíni vízhasználatok (vízkivételek, vízátervezetések) az ökológiai szempontból szükséges mederben hagyandó vízhozam figyelembevételével történő megvalósítása.
- A vízfolyást befogadóként használó meglévő szennyvíztisztító telepek hatásfokának növelése.
- A békési és a körösladányi duzzasztók az alvízi szempontok, illetve a hosszirányú átjárhatóság figyelembevételével történő üzemeltetése.
- A mentett oldali és hullámtéri holtmedrek ökológiai igényeket figyelembe vevő vízellátásának biztosítása.
- A jó halászati és horgászati gyakorlat bevezetése.
- A magán erdőgazdálkodók szerepvállalásának erősítése szaktanácsadás, célzott támogatási források révén, másodsorban – elegendő erőforrás rendelkezésre állása esetén (szakember, költségkeret) – az erdőterületek állami tulajdonba és nemzeti park igazgatósági vagyonkezelésbe vétel útján.

Ezek az intézkedések a közösségi jelentőségű értékek megőrzését, hosszabb távon pedig állományaik megerősítését segítik

3.2.1.2. Kezelési egységek

A Fekete-, Fehér- és Kettős-Körös Natura 2000 területen az előforduló élőhelyek, fontosabb fajok és gazdálkodási módok alapján 8 kezelési egység lehatárolása indokolt, amelyek térképi megjelenítését a 3.2.5 mellékletek fejezet mutatja be. A kezelési egységek lehatárolása a 2014-ben tapasztalt természeti adottságok alapján történt, 1:10.000 alapléptékben. A térképi lehatárolás léptékét figyelembe véve a kezelési egységek határai (különösen nem mesterséges vonalat, pl. szántó, csatorna határ követő egységek esetén) nem szigorúan véve rögzítettek, hanem 10-20 méteres átmeneti sávban értelmezhetők. A kezelések, beavatkozások gyakorlati tervezésénél emellett figyelembe szükséges venni, hogy a természeti adottságok, élőhelyek spontán változásai miatt a kezelési egységek egymáshoz viszonyított határai megváltozhatnak. A fentiek alapján tehát a kezelési egységek térbeli lehatárolása a fenntartási terv gyakorlati átültetése esetén áttekinthető, iránymutató jellegű információnak tekintendő, aminek pontosítását magán a területen, az adott időszak aktuális állapotának megfelelően kell elvégezni.

KE-1 kezelési egység

(1) Meghatározása: A Fekete-, Fehér- és Kettős-Körös medre, kisvízi víztere. A kezelési egység kiterjedése 320,6 ha.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: folyóvizek (U8), álló- és lassan áramló vizek hínárnövényzete(Ac), nedves felszínek természetes pionír növényzete (I1),
- Natura 2000 élőhelyek: oligo-mezotróf állóvizek *Littorelletea uniflorae* és/vagy *Isoeto-Nanojuncetea* vegetációval (3130) (nem jelölő), természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel (3150) (jelölő)

(3) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok

Vízgazdálkodás

Terhelés csökkentése: Környezetvédelmi szabályozáson és hatósági ellenőrzéseken keresztül megoldandó feladat a víztesteket érő főleg mezőgazdasági és kommunális szennyezések és terhelések minimalizálása.

Partkezelés: A középvízi meder szegélyében a meder hossz-szelvényének jelentős részében ligeterdő jellegű fászfűszárú szegélyvegetáció található. Javasoljuk a partvonalat kísérő őshonos fajokból álló ligeterdő jellegű szegélyvegetáció megőrzését. A parti vegetáció változó kiterjedésű és alakú élőhelyfoltjai jellemzően a **KE-5** kezelési egységbe kerültek, emiatt ott jellemezzük részletesen azokat az élőhelyfoltokat is és a tételes kezelési javaslatok is ott találhatóak.

Víz kivétel: Abban az esetben, ha az engedéllyel rendelkező vízkivételek mindegyike kihasználja a teljes engedélyezett vízkivételi volumenét, ill. ezek a vízkivételek nagyrészt nyári kisvízes időszakokra esnek, az ökológiai vízigény biztosítása érdekében szükséges lehet a vízkivételek korlátozása. Ennek érdekében szükséges az ökológiai vízigény meghatározása.

Változatosabb medermorfológiai viszonyok kialakítása: Javasoljuk megvizsgálni annak lehetőségét, hogy a jellemzően igen keskeny hullámtereken kialakíthatóak-e a természetes mederfejlődési folyamatoknak teret adó – akár csak rövid – mederszakaszok és ha erre esetleg van lehetőség a folyók mely szakaszán van erre lehetőség. Az ilyen jellegű kezelés tervezése csak a vízügyi kezelő Körös-vidéki Vízügyi Igazgatósággal közösen, a fenntarthatóság és az árvízi kockázatok részletes értékelése után valósítható meg, amennyiben a tervezett vízgazdálkodást érintő élőhelyfejlesztés jellegű kezelés nem okozza az árvízi kockázat növekedését.

Természetközeli esésviszonyok, ill. áramlási viszonyok fenntartása: A Fekete-, a Fehér- és a Kettős-Körösön mindenképpen szükséges elkerülni a jelenlegi duzzasztási szintek emelését, a jelentősen duzzasztott szakaszok hosszának növekedését, ill. új duzzasztások kialakulását.

Természetközeli mederanyagminőségi, ill. hidromorfológiai viszonyok fenntartása: A kezelési egységbe tartozó Fekete-, Fehér és Kettős -Körös-szakaszon mindenképpen el kell kerülni a mesterséges aljzattípusok (mint pl.: mesterséges kőszórással borított mederfalak) arányának növekedését, ill. a folyó természetes felszínformáló tevékenységének eredményeként kialakuló felszínformák, úgymint palajok, szigetek, természetes szakadó partfalak emberi okokra visszavezethető megszűnését. Az ilyen jellegű kezelést a vízügyi kezelő Körös-vidéki Vízügyi Igazgatósággal közösen, a fenntarthatóság és az árvízi kockázatra gyakorolt hatások értékelésével lehet megvalósítani.

Halgazdálkodás

Az önfenntartó őshonos halpopulációk hosszútávú fennmaradását segítő tényező a hosszirányú átjárhatóság biztosítása. A Kettős-Körös hosszirányú átjárhatóságának biztosítása szempontjából

meghatározó a békési duzzasztó, mint keresztirányú akadály átjárhatóságának biztosítása. A megfelelő minőségű hallépcső tervei már elkészültek, a kivitelezés folyamatban van.

(4) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelező előírások és korlátozások

A kezelési egység élőhelytípusaira jelenleg nincsenek érvényben kötelezően betartandó földhasználati szabályok.

b) Önkéntesen vállalható előírások

- A területen, a növényvédelmet kizárólag vizekre és vízben élő szervezetekre nem veszélyes minősítésű anyagokkal és kizárólag inváziós növényfajok irtása céljából lehet végezni. (V01)
- Idegenhonos halfajok visszaszorítása kötelező, idegenhonos halfaj telepítése tilos. (V19)

(5) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatok

Élőhely-rekonstrukciós javaslatokat nem adunk meg.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatokat nem adunk meg.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

Partkezelés: A középvízi meder szegélyében növvő idős fák gyökérzete belelóg a kisvízi mederbe és számos halfaj, köztük a jelölő vágócsík (*Cobitis taenia*) számára is értékes búvóhelyet jelent. A vízbe lógó gyökerek jó lehetőséget biztosítanak a fitofil szaporodási guildbe (növényi részekre, vízi növények szárára levelére, parti növények vízbe lógó gyökerére ívó) tartozó halfajok számára az ikrázásra. Az ilyen fajok közé tartozik a jelölő vágócsík (*Cobitis taenia*) is. A vízparti idős fák gyökérzete a jelölő vidra (*Lutra lutra*) számára kiváló lehetőséget teremt arra, hogy kotorékot alakítsanak ki közöttük. Az idős odvasodó vízparti fákban kialakuló odvak nagyon fontos szerepet töltenek be a jelölő tavi denevér (*Myotis dasycneme*) állományának megőrzésében, hiszen a faj számára szükséges optimális nappalozó szállásokat biztosítanak.

Víz kivétel: Mivel az öntözővízigény általában egybe esik a folyók kisvízes időszakával, ezért az engedélyekben szereplő vízkivételi volumenek maximális kihasználása esetén előfordulhat, hogy az érintett a Fekete-, a Fehér- esetleg a Kettős-Körös aktuális vízhozama nem éri el az ökológiai vízigény mennyiségét. Ez maga után vonhatja például a víz hőmérséklet túlzott megemelkedését és az oldott oxigéntartalom csökkenését, ill. a szennyvízbevezetések aktuális fajlagos terhelésének növekedését. A kedvezőtlen változások mértéke túllépheti az áramláskedvelő jelölő halfajok (selymes durbincs (*Gymnocephalus schraetzer*), törpecsík (*Sabanejewia aurata*), széles durbincs (*Gymnocephalus baloni*)) környezeti optimumtartományát, ami az egyedsűrűség csökkenéséhez vezethet.

Haltelepítés, horgászati fejlesztések: Az idegenhonos halfajok előretörésével a víztest halállományának természetessége csökken, a víztest ökológiai minőségi állapota az adott víztest referencia állapotához viszonyítva kedvezőtlen irányba változik. Az idegenhonos halfajok a legtöbb esetben igen erős versenyképességgel bíró, tágtúrású fajok, melyek megjelenése és állományainak megerősödése a legtöbb esetben őshonos halfajok visszaszorulását, állományaik egyedsűrűségének csökkenését vonja maga után.

A halászati és horgászati céllal hasznosított vízfelületek, kezelése és hasznosítása jelentős természetvédelmi konfliktussal eddig nem járt. Azonban a területen esetlegesen később létesülő horgászati célú infrastrukturális fejlesztést előzetesen egyeztetni szükséges a természetvédelmi célokkal.

Változatosabb medermorfológiai viszonyok kialakítása: A természetes mederfejlődési, elsősorban laterális eróziós folyamatok beindulásának eredményeként megindul a kanyarulatfejlődés, az érintett szakaszon a mederkeresztiszelvény asszimmetriájának mértéke növekszik. A folyamat eredményeként várhatóan a homorú parton megjelennek erodált szakadópartok és a domború part mentén az erodált partfalból származó mederanyag akkumulációjának eredményeként palajok alakulhatnak ki. Az érintett szakaszok keresztiszelvényeiben az áramlási viszonyok heterogénebbé válnak. A fent említett folyamatok eredményeként nő a természetes mederfejlődési folyamatokkal érintett mederszakasz élőhelyi heterogenitása. A palajok kialakulása kedvez a közösségi jelentőségű iszapos partú folyók részben *Chenopodium rubri*, és részben *Bidens* növényzettel (3270) élőhelynek. A változatosabb élőhelykínálat változatosabb életközösség kialakulására ad lehetőséget, ez minden jelölő vízi szervezet (tompa folyamkagyló (*Unio crassus*), erdei szitakötő (*Ophiogomphus cecilia*), balin (*Aspius aspius*), vágó csík (*Cobitis taenia*), halványfoltú küllő (*Gobio albipinnatus*), selymes durbincs (*Gymnocephalus schraetzer*), törpecsík (*Sabanejewia aurata*), széles durbincs (*Gymnocephalus baloni*), szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), vöröshasú unka (*Bombina bombina*), mocsári teknős (*Emys orbicularis*), vidra (*Lutra lutra*)) számára hasznos.

Természetközeli esésviszonyok, ill. áramlási viszonyok fenntartása: A duzzasztás megváltoztatja a folyó természetes esésviszonyait. A duzzasztó műtárgy fölött kialakuló bögében az áramlási sebesség az eredeti érték töredékére csökken, minek következtében lecsökken a folyó munkavégző képessége. Ez maga után vonja a bögében a finom szemcseméretű üledék, döntően az igen finom szemű homok és az iszapfrakció kiülepedését. Ebből következően a böge feliszapolódik, megváltoznak az eredeti, természetes aljzatviszonyok. A fenti ökológiai környezeti tényezőkben bekövetkező változások következtében megváltozik a bögéztett szakasz életközösségének fajösszetétele, ill. az egyes fajok mennyiségi viszonyai. A kifejezetten áramláskedvelő, ún. reofil fajok (a jelölő halfajok közül pl.: a selymes durbincs (*Gymnocephalus schraetzer*), törpecsík (*Sabanejewia aurata*), széles durbincs (*Gymnocephalus baloni*)) egyedsűrűsége lecsökken, a szűkebb toleranciaspektrumú reofil fajok akár teljes mértékben eltűnhetnek a bögéztett szakasról. Ugyanez történik a durvább szemcseösszetételű mederanyagot preferáló bentikus fajokkal is. A reofil fajok megritkulásával és eltűnésével párhuzamosan az állóvízi viszonyokat preferáló stagnofil fajok részaránya, mind a fajszám mind az egyedsűrűség vonatkozásában megnövekszik. A stagnofil fajok közül a bögében általában legnagyobb arányban a széles tűrőképességű, országosan gyakori fajok térhódítása figyelhető meg.

Természetközeli mederanyagminőségi, ill. hidromorfológiai viszonyok fenntartása: A mesterséges aljzatok, mint például a kőszórás megjelenésével és arányának növekedésével a folyóvízi élőhely aljzatkinálatában egy új, természetesen nem előforduló habitattípus jelenik meg. A folyó természetes életközösségnek nincs olyan tagja, mely kifejezetten ehhez a habitattípushoz kötődne, kifejezetten ehhez adaptálódott volna. Ennek ellenére a folyóvízi életközösség megpróbálja birtokba venni az új típusú élőhelyfoltokat. Ebben a kolonizációs folyamatban általában azok a fajok járnak élen, melyek számos környezeti tényezőre nézve tágtűrűsű, jó versenyképességű, generalista fajok. Általában ezen fajok közé tartoznak a folyó életközösségbe emberi tevékenység közreműködésével, gyakran teljesen más biogeográfiai régióból bekerülő adventív és inváziós fajok is. Következésképpen sok esetben a mesterséges aljzattípusok jelentős arányú megjelenése elősegíti az adventív és az inváziós fajok terjedését, térhódítását, minek következtében a folyó eredeti életközösségének mintázata átalakul.

KE-2 kezelési egység

(1) Meghatározása: Levágott és lefüződött holtmedrek, kubikok, vízállások és csatornák állandó jellegű, zömmel nyílt, hínáros vízterei, valamint kiszáradó ártéri ruderalis- és iszapnövényzete.

Szórványosan fordulnak elő a területen, összes kiterjedésük mintegy 23 ha. Ide tartoznak Köröstarcsa külterületén két nagyobb holtmeder (Harcsási Holt-Körös, Erdő-Zug-dűlői Holt-Körös) nyílt vizes részei, egy hosszú kubiksor Békés és Doboz között.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: álló- és lassan áramló vizek hínárnövényzete (Ac), állóvizek (U9), jellegtelen fátlan vizes élőhelyek (OA)
- Natura 2000 élőhelyek: természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel (3150) (jelölő)

(3) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelező előírások és korlátozások

A kezelési egység élőhelytípusaira jelenleg nincsenek érvényben kötelezően betartandó földhasználati szabályok.

b) Önkéntesen vállalható előírások

- A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság által kijelölt területen tilos a nádaratás. (V06)
- A nádaratás megkezdése előtt 48 órával a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságot értesíteni kell. (V42)
- A hagyásfoltok kialakítását a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve kell kijelölni. (V44)
- A nádaratás csak fagyott talajon végezhető. (V56)
- A betakarítás során a nád rizómájának megsértését kerülni kell. (V57)
- Élőhely-rekonstrukció. (V63)

(4) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatok

A hullámtéri holtágak vízforgalmát döntően a folyók vízállás-változásai, a mentett oldaliakét pedig a víz betáplálások megléte vagy hiánya határozzák meg. A folyótól elszakadt hullámtéri holt medreket, kubikokat, vízállásokat az áradások fokozatosan iszappal feltöltik, a mentett oldaliak nagy részénél az élő víz betáplálása sincs megoldva. Ennek okán a legtöbb holt meder és kubik feltöltődése előrehaladott. Bár a feltöltődési folyamat meg nem állítható, de a vizes élőhelyek egy része, üledékotrással, illetve a folyóval szabályozott módon való összekötésükkel (fokjellegű csatornák az árvizek szabályozott bevezetésére és a vízkészlet megőrzésére) – hosszabb időre rehabilitálható, illetve a vízháztartás javításával kedvezőbb ökológiai feltételek teremthetők. Ennek érdekében a Fekete- és a Kettős-Körös hullámterében a nagyobb és még kevésbé feltöltődött vízállások, kubikok, holtmedrek esetében vizsgálni érdemes az aktív vízügyi – természetvédelmi beavatkozások lehetőségét.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslatok

Erdőtelepítésre vonatkozó javaslatot nem teszünk.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatokat nem teszünk.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

A feliszapolódott és a folyótól részben vagy teljesen elzárt holtmedrek, nagyobb kubikok, mint vizes élőhelyek fennmaradása, természeti értékeik megőrzése csak aktív vízügyi beavatkozások

foganatosításával lehetséges. Ezekkel az intézkedésekkel javítható a jelölő természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel (3150) élőhely állapota. A folyamat elsősorban a kiváltó okok (medrek vízháztartásának javítása, vízvisszatartás, illetve víztöbblet biztosítása, tápanyag-akkumuláció kizárása) megszüntetésével állítható meg. Az állandó vizű holtágak továbbá több közösségi jelentőségű és/vagy jelölő faj élőhelyei (szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), vöröshasú unka (*Bombina bombina*), mocsári teknős (*Emys orbicularis*), dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*), lápi póc (*Umbra krameri*), vidra (*Lutra lutra*)), amelyek állományméretének alakulása ugyancsak függ a kezelési egység állapotától. A nádatartására vonatkozó szabályozás az élőhely károsításának és élővilága zavarásának elkerülését szolgálja. A nádasokban jelentkező inváziós növényfajok mechanikus eltávolítása a más természetes élőhelyekre történő terjeszkedésük megakadályozása miatt is fontos. A nádasokra vonatkozó szabályozás az élőhely károsításának és élővilága zavarásának elkerülését szolgálja.

KE-3 kezelési egység

(1) Meghatározása: Nádas és harmatkásás mocsarak. A kezelési egység összes kiterjedése 48,8 ha.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: nem tűzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások (B1a), harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet (B2), nem zsombékoló magassásrétek (B5)
- Natura 2000 élőhelyek: -

(3) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok

A nádasok területén történő zagyelhelyezés kerülendő. A feltöltődés és a vízhiány hatására kiszáradó állományokban szoliter és foltszerű pionír fásodás indulhat el. Változatlan vízháztartási viszonyok mellett várható ezek részleges szukcesszionális beerdősődése. Ebbe a természetes folyamatba a magasabb térszínen található nádasok esetében kisebb kezeléseken kívül (tájidegen fásszárúak eltávolítása) nem szükséges beavatkozni.

(4) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelező előírások és korlátozások

A kezelési egység élőhelytípusaira nincsenek érvényben kötelezően betartandó gazdálkodási előírások.

b) Önkéntesen vállalható előírások

- A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság által kijelölt területen tilos a nádatartás. (V06)
- A nádatartás megkezdése előtt 48 órával a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságot értesíteni kell. (V42)
- A hagyásfoltok kialakítását a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve kell kijelölni. (V44)
- A nádatartás csak fagyott talajon végezhető. (V56)
- A betakarítás során a nád rizómájának megsértését kerülni kell. (V57)

(5) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatok

Felmérések alapján vizsgálni kell, hogy célzott kotrásokkal, más élőhelyek jelentős károsítása nélkül lehetséges-e mélyebb, nyílt vízterek kialakítása, főként a lefűződött holtmedrekben. Az ilyen összefüggő nádasok „felnyitásával” megfelelő arányú nyílt vízfelület-nádfolt mozaikok alakíthatók ki. A medrek kotrása esetén azonban összefüggő partszegélyi nádasok fenntartására kell törekedni. A fenti vizes élőhely-fejlesztés nem valósítható meg a medrek vízháztartásának javítása, vízvisszatartás, illetve víztöbblet biztosítása nélkül.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatokat nem teszünk.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

A vízterek összefüggő nádasainak felnyitásával, nádas-nyíltvíz felület mozaikok kialakításával a természetes élőhely- és fajdiverzitás növelhető. Növelhető a jelölő természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel (3150) élőhely kiterjedése, továbbá egyes közösségi jelentőségű fajok (szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), vöröshasú unka (*Bombina bombina*), mocsári teknős (*Emys orbicularis*), dunai tarajosgötte (*Triturus dobrogicus*), lápi póc (*Umbra krameri*), közönséges vidra (*Lutra lutra*)) élettereinek nagysága. A természetes szukcesszionális erdősödés a kiszáradó nádasokban kedvező folyamat. A spontán fásodást a tájidegen fajok kiszelektálása segítheti. A holtmedrek vízügyi helyreállító kotrása időszakosan a partszegélyek nádasait károsíthatják, állapotukat leronthatják. Hosszútávon veszélyt jelent a nádasok természetességére a szárazodó állományokba kirakott iszap, mivel adventív cserje- és fafajok telepedhetnek meg és nyerhetnek később teret. Ez a fényigényes nád eltűnéséhez és egy tájidegen fásvegetáció kialakulásához vezethet. A nádasokban jelentkező inváziós növényfajok mechanikus eltávolítása a más természetes élőhelyekre történő terjeszkedésük megakadályozása miatt is fontos. A nádasok esetleges aratására vonatkozó szabályozás az élőhely károsításának és élővilága zavarásának elkerülését szolgálja.

KE-4 kezelési egység

(1) Meghatározása: Ártéri mocsárrétek és kiszáradó, degradálódó változataik, valamint üde és száraz gyomos gyepek. A kezelési egység kiterjedése 73,2 ha.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: mocsárrétek (D34) jellegtelen üde gyepek (OB), ártéri és mocsári magaskórósok, árnyas-nyirkos szegélynövényzet (D6)
- Natura 2000 élőhelyek: Cnidion dubii folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440) (jelölő)

(3) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok

A meglévő gyepterületek állapotjavulása, további cserjésedésük, izolációjuk megállítása, hosszú távú fenntartása csak az extenzív gazdálkodás fellendüléstől, elsősorban a külterjes legeltetéstől lenne várható. Mind a kaszálás, mind pedig a legeltetés (állatlétszám/legeltetett terület nagysága) a gyepek aktuális ökológiai állapotát figyelembe véve végzendő. Javasolt a rétgazdálkodás jellegű hasznosítás, amikor is a májusi-júniusi kaszálás után meghatározott állatlétszámmal sarjulegeltetés folyik. Amennyiben szükséges karám, annak a gyepon kívüli elhelyezése a jó megoldás. Ha, ez nem lehetséges, akkor lehetőleg évről-évre ugyanott, egy eredetileg is degradált vagy özöngyomok által fertőzött gyeprészen történjen a kialakítása. Kiemelkedő fontosságú az özönfajok visszaszorítása, egyéb hasznosítás híján legalább rendszeres szárazzás megvalósítása.

(4) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelező előírások és korlátozások

Gyeppek esetén a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18) Korm. rend előírásait szükséges alapul venni. Az erdőfoltokra nem adhatók meg kötelező előírások.

b) Önkéntesen vállalható előírások

- Felülvetés nem megengedett. (GY01)
- Vegyszeres gyomirtás nem megengedett. (GY02)
- Fogasolás nem megengedett. (GY09)
- Tárcsázás nem megengedett. (GY10)
- Gyepszellőztetés nem megengedett. (GY12)
- Kiszántás nem megengedett. (GY13)
- Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos. (GY14)
- Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás. (GY22)
- Biztosítani kell a felhalmozódott fűavar eltávolítását. (GY23)
- A gyeppek természetvédelmi szempontú égetése csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság egyedi írásos véleménye alapján történhet. (GY24)
- Inváziós fás szárúak mechanikus irtása kötelező. (GY26)
- A természetes gyepekben szórtan jelentkező őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező. (GY30)
- A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket, cserjefoltokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni kell. (GY31)
- A gyepterületen előforduló őshonos hagyásfák, hagyásfa csoportok (delelő fák), valamint cserjés foltok eltávolítása nem megengedett. (GY33)
- Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék. (GY67)
- Legeltethető állatfaj: juh. (GY68)
- Legeltethető állatfaj: kecske. (GY69)
- Legeltethető állatfajok: lófélék (ló, szamár). (GY70)
- A szénát a kaszálást követő 2 héten belül össze kell gyűjteni és eltávolítani a területről, vagy sávokban elégetni. (GY86)
- A gyepterület kaszálása, száruzása esetén minimum 10 cm-es fűtarló biztosítása (GY92) (Kivétel a töltések)
- A kaszálás során az inváziós fajokat nem tartalmazó szegély élőhelyek a kaszátlan területbe bele tartozhatnak (GY102)
- Fokozottan védett földön fészkelő madárfaj fészkének, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítást, illetve a kaszálást azonnal be kell fejezni és haladéktalanul értesíteni kell az illetékes állami természetvédelmi szerv munkatársát. A talált fészkek körül 0,5-1 hektáros védőterületet kell kialakítani a természetvédelmi szerv javaslata alapján. (GY103)
- Minden évben tisztító kaszálás elvégzése kötelező (GY105)

- Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező. (GY107)
- Erősen fertőzött foltokat sokkoló kaszálással évente legalább háromszor kezelni kell. (GY108)
- A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül. (GY109)
- A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak elhelyezése tilos. (GY116)
- Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges. (GY117)
- A legeléskizárt területet a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetetten kell kialakítani. (GY122)

(5) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatok

Élőhelyrekonstrukciós javaslatokat nem teszünk.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatokat nem teszünk.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

A mocsárrétek állapotának javítása a jelölő *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440) élőhely érdekében történik. A mocsárrétek, üde gyepek vízháztartásának kedvezőbbé tételére a folyó jelenlegi vízjárása mellett nincs lehetőség. Szerkezetük és fajokészletük javítása, további cserjésedésük, izolációjuk megállítása alapvetően az extenzív gazdálkodástól, elsősorban a külterjes legeltetéstől várható. Az inváziós fajok irtása az élőhelyek fennmaradásához és rekonstrukciójához szükséges, mivel kezelés híján az özöngyomok (gyalogakác) megszűnés szintjéig degradálhatják az élőhelyet. A mocsárrétek, üde gyepek állapotának javítása, rekonstrukciója, arányuk növelése, a kaszálására és legeltetésére vonatkozó előírások a természetes élőhely- és fajdiverzitás emelését segíthetik. A kezelési javaslatok segítik a jelölő *Stys-tarsza* (*Isophya stysi*) állományának fennmaradását is.

KE-5 kezelési egység

(1) Meghatározása: Ebbe a kezelési egységbe foglaltuk össze az erdőket. Ide tartoznak a puhafaligetek és jellegtelen származékaik, degradált állományaik, az őshonos fafajok nemesített és klónozott változatainak telepítései, az akácok, a nemes nyárasok, az őshonos lombos fafajokkal elegyes idegenhonos erdők, valamint a facsoportok, fasorok is. Az egész hullámtér legjellemzőbb élőhelyei, mindenütt előfordulnak. A kezelési egység kiterjedése összesen 638 ha. A területek nem minden esetben ún. üzemtervezett erdők, azaz az Országos Erdészeti Adattárban nyilvántartott területek. Olyan erdők és faállományok is tartoznak ide, amelyek nem erdő művelési ágú területen találhatóak. A természetmegőrzési terület 145 üzemtervezett erdő alrészletet érint, mely 509,1 hektáron helyezkedik el. Egyetlen védett erdőrészlet a Gyula 264A.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: folyómenti bokorfüzesek (J3), fűz-nyár ártéri erdők (J4), őshonos fafajú fiatalosok (P1), őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok (RA), őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők (RB), őshonos lombos fafajokkal elegyes idegenhonos lombos és vegyes erdők (RDb), akácültetvények (S1), nemesnyárasok (S2), nem őshonos fajú ültetett facsoportok, erdősávok és fasorok (S7)

- Natura 2000 élőhelyek: enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae) (91E0*) (jelölő élőhely)
- Érintett erdőrészek: Békés 11B, 11A, 12C, 12E, 12A, 12TI 8, 12TI 3, 12F, 12B, 12H, 12TI 4, 12TI 2, 12TI 7, 12G, 12TI 5, 12TI 6, 12TI 1, 12D, 13A, 13TN, 14A, 15C, 15E, 15A, 15B, 15D, 16D, 16B, 16C, 16A, 17A, 17C, 17B, 18D, 18B, 18A, 18C, 18NY, 19B, 19A, 23TN, 64A, 64TN, 65A, 65TN, 66B, 66A, 67A, 68A, 68BV, 68TN, 69A, 69B, 69TN 2, 69TN 1, Doboz 46B, 46C, 47A, Gyula 260A 1, 260B 1, 264A, Köröstarcsa 17A, 18A, 18B, 19A, 20A, 21A, 21B, 21C, 30A, 30TI, 31A, 33A, 33TI, 34A, 34B, 35B, 35A, 35TI 2, 35TI 3, 35TI 1, 36A, 36TI, 37A, 37TI, 38A, 38TI, 58A, 58B, 58TI 1, 58TI 2, 59A, 60A, 61A, 62B 1, 62A 1, 63A, 63E, 63B, 63D, 63C, 63F, 63CE, 64C, 64D, 64A, 64B, 65C, 65A, 65B, 66A, 67A, 67D, 67B, 67C, 68A, Mezőberény 9B, 9A, 10A, 11B, 11A, 11C, 11TI, 12C, 12A, 12D, 12B, 31A, 33B, 33A, 34A 1, 35B 1, 35C, 35A 1, 36A, 36B, 36C, 37A, 37TI, 38B, 38TI, 38C, 38A, 39A

(3) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok

Ezeket a faállományokat javasoljuk elsősorban hosszú távon is erdőként fenntartani. Jelenleg a faállományok sokfélék, de legnagyobb részben elegyes-füzesek, füzesek, hazai nyárasok a jellemzőek, emellett nemes nyáras állományok is előfordulnak. Az erdőrészek nagy része megfelelő alapot szolgáltat ahhoz, hogy élőhely-fejlesztéssel rövidebb idő alatt olyan kedvező állapotú erdő legyen, amely már a természetvédelmi célkitűzéseknek megfelel.

A távlati célállományok között többségben vannak azok, amelyek hazai és tájhozonyos fafajokkal újíthatók (füzes, hazai nyáras, egyéb lomb elegyes-hazai nyáras). Ezekben a területeken a körzeti erdőtervnek megfelelő gazdálkodás folytatható, a felújítások során azonban a természetvédelmi célkitűzéseknek az intenzíven terjedő fafajok arányának csökkentése felel meg, illetve törekedni kell arra, hogy az egyéb lombos fafajok közül a hazai, termőhelyhozonyos fajokat alkalmazzák az elegyítésekben.

A távlati célállományok között 7 erdőrészletben szerepel nemes nyáras, látható a törekvés a nemes nyárasok lecserélésére. Javasoljuk, hogy a nemes nyáras célállományú erdőrészek esetében is inkább őshonos, illetve tájhozonyos fafajt alkalmazzanak. Idegenhozonyos állományok hosszú távú fenntartása, már propagulum-termelésük miatt sem javasolt, esetleges ültetésük pedig kerülendő.

Hosszú távú cél a talaj és vízháztartási viszonyok szerint természetközeli puhafa ligeterdő foltok felnevelése. Ennek érdekében javasolt az őshonos fafajok megszórásra képes idős egyedeit – üzemtervezett erdőben és azon kívül is – mind az erdőgazdálkodás, mind egyéb kezelés során kímélni a genetikai állomány átmentése miatt. Vágásterületeken hangsúlyos az inváziósoktól mentesített hagyasfa-csoportok meghagyása. Kikerülhetetlen tarvágásos véghasználat esetén a természetközeli füzek, füzesek helyi génkészletének megőrzése érdekében minden esetben vizsgálendő, hogy a letermelt füzes állomány tuskósrjáról való – legalább részterületes (pl. szegélyeket érintő) felújítása megvalósítható-e (füzes állományokban, illetve elszórtan álló fűz egyedek esetében is). Az őshonos fajokkal történő felújítások és/vagy erdősítések során javasolt elegyes, csak hazai, nemesítés mentes lehetőleg ökotípusos csemetékből vagy magból (makk) felnevelt állományok létrehozása.

A nem üzemtervezett erdők esetében a fahasználatokat nem az üzemterv fogalmazza meg. Jogszabály írja elő a tervezett fahasználatok bejelentési kötelezettségét az erdészeti hatóság felé (2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról 70. §). Az elvek érvényesítésében az erdészeti hatóságnak van kulcsszerepe, mivel a tervezett fahasználatokat ennek a hatóságnak kell bejelenteni. Javasoljuk az ilyen erdők nyilvántartásba vételét az Országos Erdészeti Adattárban. Üzemtervezett erdők esetében már az erdőterv tartalmazhatja az élőhelyvédelmi szempontok hosszú távú érvényesülését.

(4) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelező előírások és korlátozások

A Natura 2000 terület kis részben (egyetlen erdőrészlet erejéig) átfedésben van országos jelentőségű védett természeti területekkel. Az eltérő védettségi kategóriák esetében eltérhetnek a kötelező előírások, így a kezelési egységen belül figyelembe kell venni, hogy az adott terület a Natura 2000 területen belül érintett-e egyéb természetvédelmi jogi védettség által.

- Vonatkozó erdőtervezési rendelet, körzeti erdőtervezési rendelet: Körös-vidéki körzet (2015-ben tervezés alatt), Körös-Maros közti körzet (hatályos: 2007. január 1-től 2016. december 31-ig).
- A Gyula 264A erdőrészlet esetében, mivel az országos jelentőségű védett természeti területen található (Dénesmajori Csigás-erdő TT), az 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről rendelkezéseit is szükséges figyelembe venni.
- Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet rendelkezéseit kell figyelembe venni az Országos Erdészeti Adattárban nyilvántartott területek esetén.

b) Önkéntesen vállalható előírások

- A Natura 2000 elsődleges rendeltetés átvezetése a jelölő fajok és élőhelyek szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró területek esetében (E01).
- A jelölő fajok és élőhelyek szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró (2009. évi XVIII. tv. szerinti) szabad rendelkezésű erdők és fásítások részletes állapotleírása és a változások vezetése (E02).
- A körzeti erdőtervezés során – a közösségi jelentőségű élőhelyek vagy fajok megőrzése érdekében – az erdőterület erre alkalmas erdőrészleteiben a folyamatos erdőborítást biztosító átalakító, szálaló vagy faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódra való áttérés. (E03).
- Erdészeti szempontból tájidegen fafajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése. (E05)
- A ritka fajhoz tartozó, vagy odvas, vagy böhönös, vagy idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során (E18).
- Az előhasználatok során az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyása, fenntartása, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben és többé-kevésbé egyenletes eloszlásban. (E26)
- A természetes erdőtársulás/közösségi jelentőségű élőhely megfelelő állományszerkezetének kialakítása érdekében a nevelővágások során az alsó lombkorona- és a cserjeszint kialakítása, a kialakult szintek megfelelő záródásának fenntartása (E27).
- Őshonos fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámának minimális szintre szorítása, illetve lehetőség szerinti teljes eltávolítása. (E28)
- A nevelővágások során az intenzíven terjedő fafajok teljes mértékű eltávolítása (E31).
- Természetes, természetszerű és származék erdőkben a tarvágás mellőzése (E33).
- Felújítás táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállomány típusokkal (E51).
- Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazása. (E57)
- Az erdősítések során a természetes erdőtársulásnak megfelelő elegyfajok biztosítása. (E58)

- Az idegenhonos és tájidegen fafajú erdők véghasználata során a táj- és termőhelyhonos fafajok egyedeinek meghagyása (az alsó- és lehetőség szerint a cserjeszintben is. (E64)
- Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása (E17)
- A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása (E69)
- .Lehetőség szerint mechanikai módszerek (pl. kézi cserjeirtás, száruzás, kaszálás) alkalmazandók agresszívan terjedő fajok visszaszorítására (E72).
- Az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedeinek eltávolítása során tekintettel kell lenni a túlzott mértékű kitermelés okozta lékesedés elkerülésére a kitermelésre kerülő egyedek kijelölésével vagy a kitermelt idegenhonos fajok egyedeinek helyén, kézi munkával, talaj-előkészítés nélkül, mesterséges felújítás elvégzésével. (E77).
- Szóró, szóó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki. (VA01)

(5) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatok

Élőhely-rekonstrukciós javaslatoknak számítanak az általános javaslatok és az önként vállalható javaslatok között is szereplő, fafajcserére vonatkozó javaslatok.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatokat nem teszünk.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

Az élőhelyi felmérések alapján, a területen található őshonos fajokból álló erdők zöme részben tekinthető természetszerűnek. Természetszerűbbé alakításuk a természetes élőhely- és fajdiverzitást jelentősen növelheti, így javíthatja a jelölő enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae) (91E0*) élőhely állapotát, és a jelölő bánáti csiga (*Chilostoma banaticum*) állományának fennmaradási esélyeit. Az idős (esetleg odvas) faegyedek meghagyása, az állományok korösszetételének változatosabbá tétele a jelölő tavi denevér (*Myotis dasycneme*) állományainak fennmaradásához járul hozzá. A bokorfüzesek kialakulásának főként a Kettős-Körös egyes szakaszain és Fekete-Körös hullámterében kedveznek a vízjárási viszonyok, ezért rekonstrukciót és kezelés általában nem igényelnek.

KE-6 kezelési egység

(1) Meghatározása: Idegenhonos fásszárúak összefüggő állományai vagy általuk uralt erdők.

A teljes területen jellemzőek, a kezelési egység összes kiterjedése 120 ha.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: nem őshonos fafajok spontán állományai (S6), idegenhonos cserje vagy japánkeserűfű-fajok uralta állományok (P2c)
- Natura 2000 élőhelyek: -

(3) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelező előírások és korlátozások

- Vonatkozó erdőterv rendelet, körzeti erdőterv: Körös-vidéki körzet (2015-ben tervezés alatt), Körös-Maros közti körzet (hatályos: 2007. január 1-től 2016. december 31-ig)..
- Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet rendelkezéseit kell figyelembe venni az Országos Erdészeti Adattárban nyilvántartott területek esetén.

b) Önkéntesen vállalható előírások

- Erdészeti szempontból tájidegen fafajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése. (E05)
- Idegenhonos fafajok telepítésének mellőzése. (E06)
- Felújítás táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállomány típussal. (E51)
- Idegenhonos fafajú faállomány szerkezetátalakítása (E54)
- Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazása. (E57)
- Az erdősítések során a természetes erdőtársulásnak megfelelő elegyfajok biztosítása. (E58)
- Az idegenhonos és tájidegen fafajú erdők véghasználatá során a táj- és termőhelyhonos fafajok egyedeinek meghagyása (az alsó- és lehetőség szerint a cserjeszintben is. (E64)
- A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása. (E69)
- A területen lévő cserjék irtása és eltávolítása kötelező (GY25). (Magyarázat: azokra a területekre vonatkozik, ahol a művelési ág gyep).
- Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges (GY27). (Magyarázat: azokra a területekre vonatkozik, ahol a művelési ág gyep).

(4) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatok

Az idegenhonos állományok uralta erdők, cserjések mihamarabbi letermelése, eltávolítása, helyükön természetsszerű élőhelyek ki- vagy visszaalakítása sürgető feladat. A gyalogakácosodott gyepek esetében a gyepé váló visszaalakítás és hosszútávon az extenzív legeltetés mind ökonómiai, mind pedig ökológiai szempontból a legkedvezőbb kezelés, hasznosítás. Hosszú távú cél a termőhelyi adottságok figyelembevételével tájhonos erdőfoltok felnevelése. Idegenhonos állományok hosszú távú fenntartása, már propagulum termelésük okán sem javasolt, további nemesített és klónozott állományok ültetése pedig kerülendő. Táj- és élőhely-mintázati szempontból vizsgálendő az idegenhonos fajok alkotta erdőterületek jelenlegi elhelyezkedésének megfelelősége, s amennyiben szükséges javasolt a gyeperdő mozaikok arányainak javítása.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslatok

Amennyibe az idegenhonos cserjefajok uralta állomány gyeppé művelési ágban van, de a gyeppé váló visszaalakítás és a gyepként való fenntartás feltételei nem adottak, erdőtelepítést javasolunk, és javasoljuk az állomány felvételét az Országos Erdészeti Adattárba. Célállománynak hazai fajokból álló elegyes nyáras, elegyes füzes megfelelő.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatokat nem adunk meg.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

A kezelési egységbe tartozó idegenhonos fajok uralta fásszárú állományok mihamarabbi letermelése, eltávolítása, a propagulumforrások csökkentése, helyükön természetyszerű élőhelyek ki- vagy visszaalakítása az egyik legfontosabb természetvédelmi feladat a területen, Helyükön természetyszerű erdők felnevelésével vagy gyepterületek kialakításával a természetes élőhely- és fajdiverzitás jelentősen növelhető. Amennyiben erdőt alakítanak ki a helyükön, vagy felújítják őket, úgy a jelölő enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae) (91E0*) élőhely állapota javul és kiterjedése növekszik, továbbá hosszú távon a jelölő bánáti csiga (*Chilostoma banaticum*) és tavi denevér (*Myotis dasycneme*) fajok állományai növekedhetnek. A gyeppé alakított területeken pedig a jelölő Cnidion dubii folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440) élőhely kiterjedése növelhető, ezzel együtt a Stys-tarsza (*Isophya stysi*) állományának nagysága is.

KE-7 kezelési egység

(1) Meghatározása: Nagytáblás szántók. Köröstarcsa, Körösladány és Mezőberény külterületein fordulnak elő. Összes kiterjedésük 93,2 ha.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák (T1)
- Natura 2000 élőhelyek: -

(3) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelező előírások és korlátozások

A kezelési egység élőhelytípusaira nincsenek érvényben kötelezően betartandó gazdálkodási előírások.

b) Önkéntesen vállalható előírások

- Pillangósok esetén természetkímélő kaszálás, vadriasztó lánc használata kötelező. (SZ02)
- Fokozottan védett, földön fészkelő madárfaj fészkének, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítást, illetve kaszálást azonnal abba kell hagyni, és haladéktalanul értesíteni kell az illetékes állami természetvédelmi szervet. A gazdálkodó értesítésétől számított 3 munkanapon belül a természetvédelmi szerv köteles a gazdálkodót a kaszálásra, illetve betakarításra vonatkozó feltételekről tájékoztatni. Amennyiben a megadott határidőn belül nem érkezik válasz, akkor a megkezdett munkavégzés a többi előírás figyelembevételével folytatható. (SZ07)
- A növénytermesztéssel kapcsolatos technológiai munkálatok során bármilyen depóniát csak szántókon lehet létrehozni, és ott legfeljebb 2 hónapig lehet tárolni. (SZ09)
- Trágya, műtrágya: természetes vizektől mért 200 m-en belül trágya, műtrágya nem deponálható. (SZ10)
- A parcella szélein legalább 20 méter széles növényvédőszer mentes táblaszegélyt kell hagyni, ahol szükség esetén mechanikai gyomirtást kell végezni. (SZ16)
- Kizárólag környezetkímélő besorolású növényvédő szerek alkalmazása engedélyezett. (SZ19)
- Kártevők elleni védekezés kizárólag szelektív szerekkel lehetséges. (SZ20)
- Légi kivitelezésű növényvédelem és tápanyag-utánpótlás tilos. (SZ21)
- Totális gyomirtó szerek használata nem engedélyezhető a területen. (SZ24)

- Mozaikos kisparcellás gazdálkodás folytatása, ahol egy tábla mérete legfeljebb 5 hektár. (SZ29)
- Istállótrágya kijuttatásának mértéke, éves átlagban nem haladhatja meg a 100 q/ha-t. (SZ34)
- Tápanyag utánpótlást csak szerves trágyával lehet végezni. (Sz37)
- Fás szárú és lágy szárú energetikai ültetvény telepítése tilos. (SZ43)
- Az időszakos- és állandó vízállások körül 3 méteres szegélyben talajművelés nem végezhető. (SZ49)
- Szántó füves élőhelyé alakítása, spontán felhagyással. (SZ53)
- Szántó füves élőhelyé alakítása, lucerna kultúrát követő spontán gyepesedéssel. (SZ55)
- Telepítés előtt, valamint a program teljes ideje alatt műtrágya és bármilyen szerves trágya alkalmazása tilos (SZ62)
- Természetbarát gyepesítés, termőhelytől függően üde rét vagy száraz gyep kialakulásának elősegítése; tájidegen magkeverék használata tilos, csak a termőhelyre jellemző őshonos fajok vethetők. (SZ67)

(4) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatok

Környezetkímélő, lehetőleg tájfajták vetésével végzett növénytermesztés a rövid és középtávú cél. Hosszútávon a meglévő szántók rekonstrukciós program keretében történő gyepesítése (felhagyás, spontán gyepesedés, gyepesítés, utóbbi az eddigi tapasztalatok alapján az árvizek miatt csak a hullámtéri kaszálókról gyűjtött propagulummal célravezető) támogatandó célkitűzés. Az előírás-javaslatok egy része arra az időszakra vonatkozik, amikor még a gyepesítés nem történik meg. A Kettős-Körös torkolati szakaszához közel található nagyobb kiterjedésű szántó foltok rekonstrukciós program keretében történő gyepesítése (felhagyás, spontán gyepesedés, gyepesítés, utóbbi az eddigi tapasztalatok alapján az árvizek miatt csak a hullámtéri kaszálókról gyűjtött propagulummal célravezető) támogatandó célkitűzés. Nem ajánlatos a szántók erdősítése vagy gyep-erdő mozaikok létesítése. A meglévő, a helyreállításra kerülő és szántókon újonnan kialakított gyep-területek állapotjavulása, további cserjésedésük, izolációjuk megállítása, hosszú távú fenntartása csak az extenzív gazdálkodás fellendüléstől, elsősorban a külterjes legeltetéstől lehetne várható.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslatok

Erdőtelepítésre vonatkozó javaslatokat nem teszünk.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatokat nem teszünk.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

A szántók gyepékké történő átalakításával hosszútávon jelentősen lehetne növelni a természetközeli gyepes élőhelyek arányát. Növelhető lenne a jelölő *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440) élőhely kiterjedése, ezzel együtt hosszú távon esetleg a Stys-tarsza (*Isophya stysi*) állományának nagysága is. Nem ajánlatos a szántók erdősítése vagy gyep-erdő mozaikok létesítése, mivel a Natura 2000 területen fontosabb a jelentősebb kiterjedésű rétek létrehozása, így az új gyepes számos ritka fajnak adhatnának otthont (például haris (*Crex crex*), réti fülesbagoly (*Asio otus*)). A rekonstrukciókat az agrárkörnyezetgazdálkodási támogatási rendszer segítheti. A szántóföldi technológiákra (tápanyag utánpótlás, kemikáliák) vonatkozó előírások a határos természetes élőhelyek ökológiai állapotának megőrzését szolgálják, mindaddig, amíg a rekonstrukció megtörténik.

KE-8 kezelési egység

(1) Meghatározása: Szabadidő létesítmények, utak, vízügyi telephelyek. A területen több közúti- és közúti híd, vízügyi telephely, műtárgy, duzzasztómű található. Szórványosan, kis kiterjedésű foltokban található a területen. Összes kiterjedésük 5,7 ha.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: kertvárosok, szabadidős létesítmények (U2), telephelyek, roncsterületek és hulladéklerakók (U4), út- és vasúthálózat (U11)
- Natura 2000 élőhelyek: -

(3) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok

A töltések útjai a vízügyi szerv által karbantartottak. Az egyéb hullámtéri földutak esetében vizsgálni kell azok fenntartásának szükségességét, mert a járatlanok az inváziós gyalogakác terjeszkedését szolgálják. A hullámtérhez kapcsolódó üdülőtelepek (Fekete-Körös: Gyula-Városerdő, Fehér- és Fekete-Körös torkolata a Kettős-Körösnél: Szanazug) valamint a csónak- és kishajó kikötők esetében elérendő a környezet- és természetvédelmi jogszabályok szerinti üzemeltetésük. Ezt célzott szakhatósági ellenőrzések is segíthetik. Az ingatlan nyilvántartásba vett hullámtéri földutak esetében fontos azok folyamatos karbantartása az adventív cserjésedés megakadályozása érdekében.

(4) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelező előírások és korlátozások

A kezelési egység élőhelytípusaira nincsenek érvényben kötelezően betartandó gazdálkodási előírások.

b) Önkéntesen vállalható előírások

- Inváziós fás szárúak mechanikus irtása kötelező. (GY26)
- Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező. (GY107)
- Erősen fertőzött foltokat sokkoló kaszálással évente legalább háromszor kezelni kell. (GY108)
- A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül. (GY109)
- Élőhelyrekonstrukció. (GY118)

(5) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatok

Vizsgálni kell egyes használaton kívüli infrastruktúrák (vasúti híd, hullámtéri földutak) felszámolásának lehetőségét.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatokat nem adunk meg.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

A Natura 2000 terület élőhelyeit és fajait érő káros hatások csökkentése és kizárása fontos feladat. A kezelési egység ilyen jellegű potenciális és aktuális hatásait a hatályos környezetvédelmi és birtokügyi szabályozás alapján jelentősen lehet csökkenteni.

3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés

KE-2

A Fekete- és a Kettős-Körös hullámterében a nagyobb és még kevésbé feltöltődött vízállások, kubikok, holtmedrek esetében vizsgálni érdemes az aktív vízügyi – természetvédelmi beavatkozások lehetőségét.

KE-3

Felmérések alapján vizsgálni kell, hogy célzott kotrásokkal, más élőhelyek jelentős károsítása nélkül lehetséges-e mélyebb, nyílt vízterek kialakítása, főként a lefűződött holtmedrekben.

KE-6

Gyeppe vagy erdővé alakítás szükséges.

KE-7

Hosszútávon a meglévő szántók rekonstrukciós program keretében történő gyepesítése támogatandó célkitűzés.

KE-8

Vizsgálni kell egyes használaton kívüli infrastruktúrák (vasúti híd, hullámtéri földutak) felszámolásának lehetőségét.

3.2.3. Fajvédelmi intézkedések

A fajok többsége esetében a fajvédelmi intézkedések élőhely-kezelési jellegűek, így beépültek a kezelési egységekre megfogalmazott javaslatok közé. Itt egy rövid felsorolást adunk a kezelési egységek által érintett fajokról.

KE-2: szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), vöröshasú unka (*Bombina bombina*), mocsári teknős (*Emys orbicularis*), dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*), lápi póc (*Umbra krameri*), közönséges vidra (*Lutra lutra*)

KE-3: szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), vöröshasú unka (*Bombina bombina*), mocsári teknős (*Emys orbicularis*), dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*), lápi póc (*Umbra krameri*), közönséges vidra (*Lutra lutra*)

KE-4: Stys-tarsza (*Isophya stysi*)

KE-5: bánáti csiga (*Chilostoma banaticum*), tavi denevér (*Myotis dasycneme*)

KE-6: bánáti csiga (*Chilostoma banaticum*), tavi denevér (*Myotis dasycneme*), Stys-tarsza (*Isophya stysi*)

KE-7: Stys-tarsza (*Isophya stysi*)

A jelölő halfajok állományainak fennmaradása érdekében szükséges a Kettős-Körös hosszirányú átjárhatóságának biztosítása a békési duzzasztónál. A megfelelő minőségű hallépcső tervei már elkészültek, a kivitelezés folyamatban van.

3.2.4. Kutatás, monitorozás

Élőhelyek: A tervezés alapját jelentő élőhelytérkép 2014 folyamán készült el. A jövőbeni kutatások célja a területen előforduló, illetve potenciálisan megjelenő közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok állományváltozásának követése. A közösségi jelentőségű élőhelyek kiterjedésének

monitorozására javasoljuk az NBmR protokoll szerinti élőhelyterképezés elvégzését 10 évente. Javasolt a jelölő élőhelyek állományainak állapotát is 1-1 mintavételi helyen monitorozni, erre alkalmas módszer a közösségi jelentőségű gyepekre, erdőkre és vizes élőhelyekre kidolgozott vonatkozó módszertan.

A jelölő bánáti csiga (*Chilostoma banaticum*) esetében egyeléses gyűjtést érdemes végezni, legalább 5 mintavételi helyen mintavételi helyenként 3*1 négyzetméternyi talajfelszínt átkutatásával, mindezt 3x ismételve, 10 évente.

Vízi makrogerinctelen jelölő fajok (tompa folyamkagyló (*Unio crassus*), erdei szitakötő (*Ophiogomphus cecilia*)) monitorozása NBmR protokoll szerint végezhető, 10 évente, legalább 10 mintavételi helyen.

Stys-tarsza (*Isophya stysi*): Javasolt 10 évente egy jelenlét-hiány vizsgálat a Körösök töltései mentén, legalább 5 mintavételi helyen.

A jelölő halfajok monitorozására taxonokra kidolgozott módszerek indokoltak, a közösségi szintű, NBmR-ben használt módszertan csak részben elégti ki ezen fajok populációinak a méretéről szükséges információhiányt. A vizsgálatokat legalább 10 mintavételi helyen szükséges végezni, 10 évente

- Balin (*Aspius aspius*), selymes durbincs (*Gymnocephalus schraetzer*): Elsősorban csónakból a litorális zónában, az 1-1,5 méternél nem mélyebb sodrott sóderes és homokos aljzatú mederszakaszokon elektromos halászgéppel folytatott adatgyűjtés legalább két eltérő aspektusban. A fenéklakó, áramlásokvelő halfajokra elektromos halászgéppel kombinált mélységi mintavételi eszköz (elektromos kece) is alkalmazható.
- halványfoltú küllő (*Gobio albipinnatus*), törpecsík (*Sabanejewia aurata*): A felsorolt taxonok esetében eredményes módszer a 60-80 cm-nél nem mélyebb, áttetsző, homokos és sóderes aljzatú mederszakaszokon a vízben történő gázolással, elektromos halászgéppel folytatott adatgyűjtés, legalább két eltérő aspektusban, bármely napszakban.
- széles durbincs (*Gymnocephalus baloni*), szívárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), : Elsősorban csónakból litorális zónában vagy a kövezésen gyalogosan (ez utóbbi módszer nem veszélytelen a kövezés stabilitása miatt) a partvédelmi kövezéssel fedett partszakaszokon nappali időszakban elektromos halászgéppel végzett adatgyűjtés, legalább két eltérő aspektusban, nappali időszakban.
- vágó csík (*Cobitis taenia*): a finom üledékkel, homokkal borított részeken, lehetőleg átlátszó vízben, csónakból vagy vízben történő gázolással, elektromos halászgéppel folytatott adatgyűjtés legalább két eltérő aspektusban, nappali időszakban.

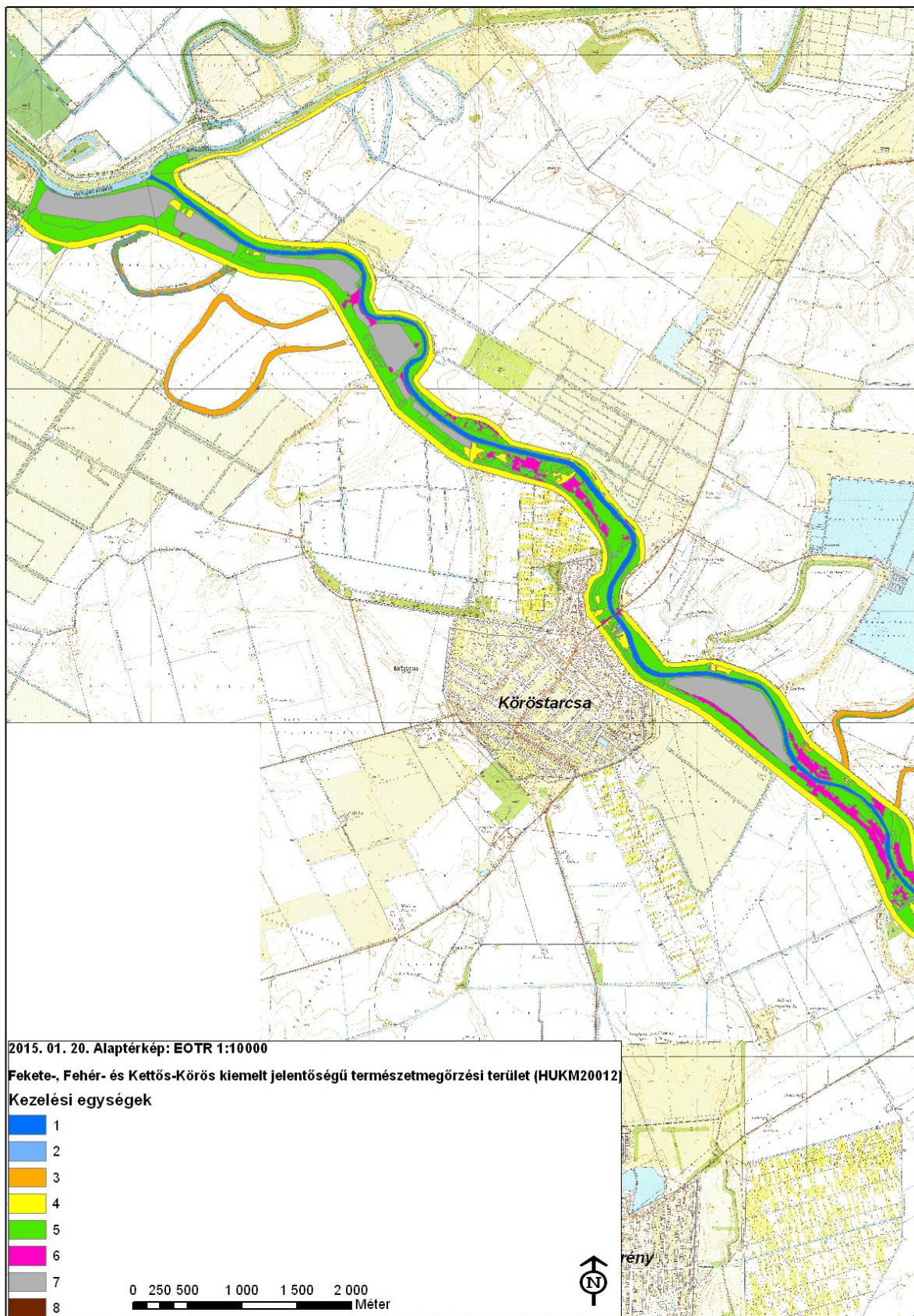
A közösségi jelentőségű kétéltű- és hüllőfajok (vöröshasú unka (*Bombina bombina*), dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*), mocsári teknős (*Emys orbicularis*)) monitorozását az NBmR protokoll, valamint a megalapozó dokumentáció készítése során alkalmazott távolsági mintavétel módszerekkel javasolt végezni, 10 évente, legalább 5 mintavételi helyen. A mocsári teknős (*Emys orbicularis*) kifejlett egyedeinek monitorozása mellett, kiemelt figyelmet kell fordítani a fészkeléssel kapcsolatos adatok gyűjtésére (pl. fészkelő területek térbeli elhelyezkedése, predációra utaló nyomok).

A tavi denevér (*Myotis dasycneme*) esetében a környező településeken a kölykezőszállások felkutatása (pl. radiotelemetriás módszerrel) indokolt. Önkormányzatoknál, boltokban és presszóknál érdemes rendszeresen érdeklődni, hogy nem jelezte-e valaki, hogy nagyobb mennyiségű (több tíz vagy akár néhány száz) denevér mozgását tapasztalta.

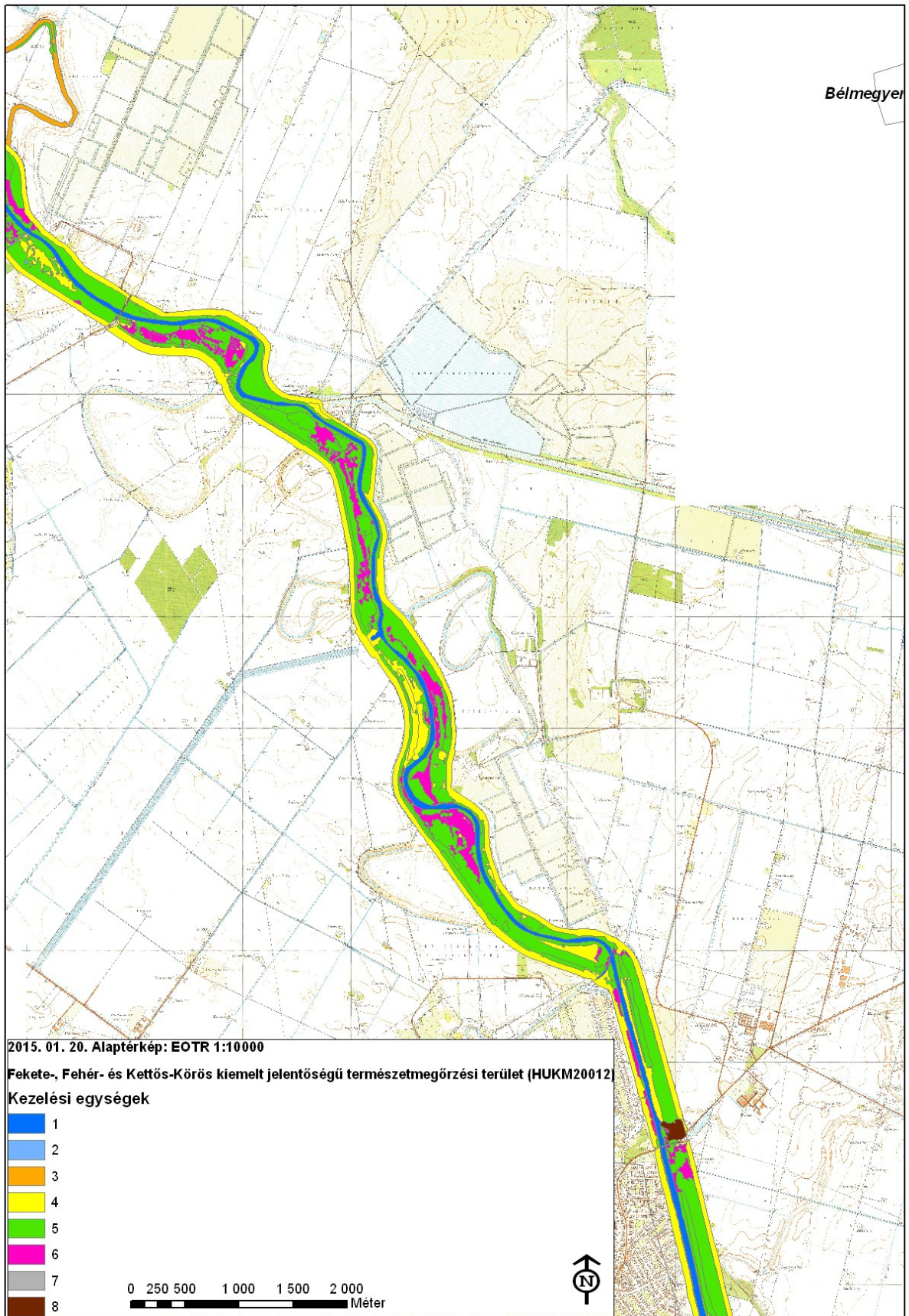
Tovább kellene folytatni a faj állományának kutatását, amely a faj jelentősebb búvóhelyeit és táplálkozóhelyeit részletesen tárná fel, 10 éves ismétléssel.

A közönséges vidra (*Lutra lutra*) monitorozása a területen indirekt módszerrel (életnyomok azonosítása) javasolt, melynek ismétlését 10 évente javasoljuk.

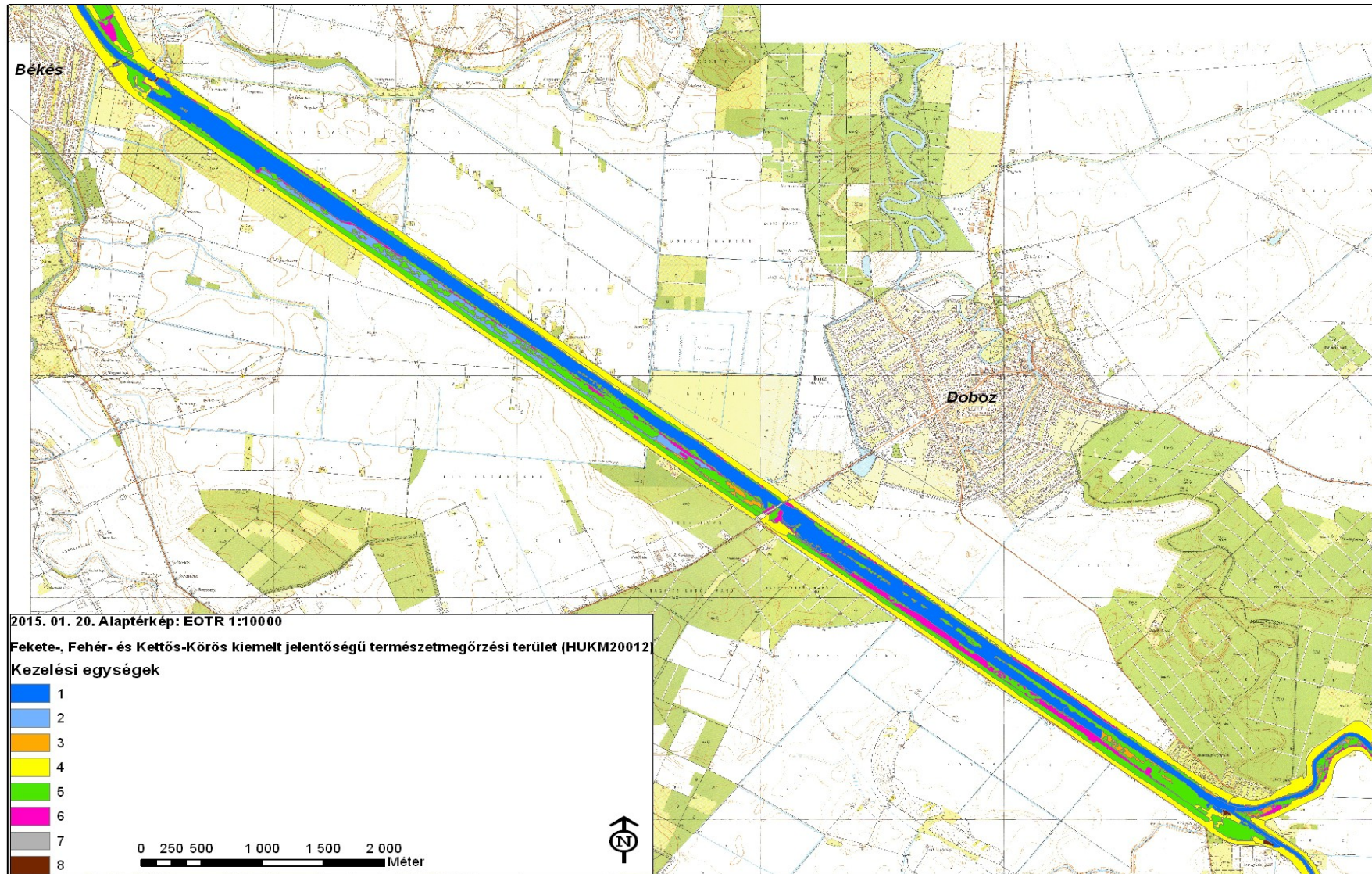
3.2.5. Mellékletek

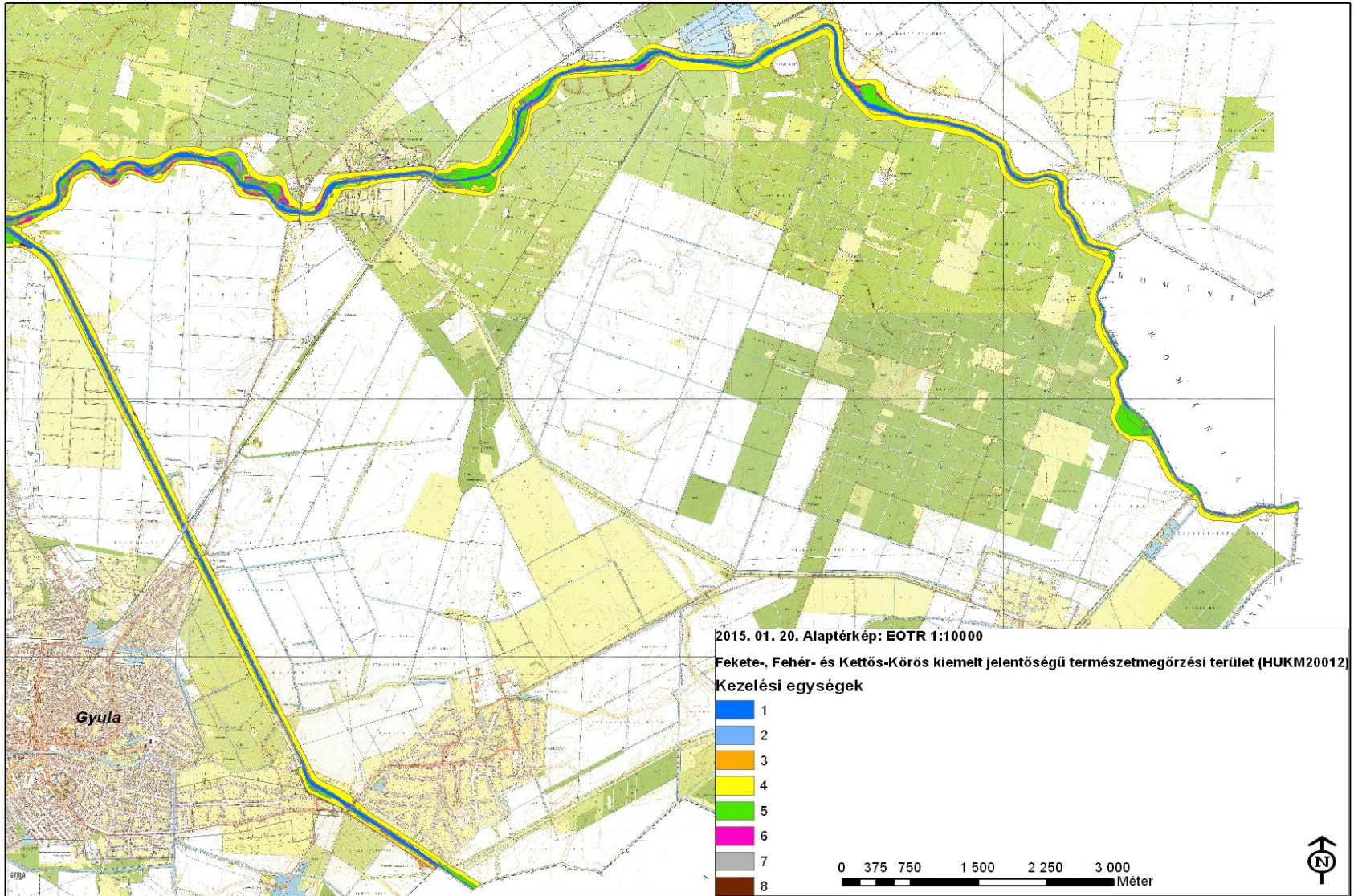
A tervezési terület kezelési egységei 1. 2015. 01. 08.

A tervezési terület kezelési egységei 2. 2015. 01. 08.

A tervezési terület kezelési egységei 3. 2015. 01. 08.

A tervezési terület kezelési egységei 4. 2015. 01. 08.

3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében

A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a terület tényleges hasznosítási módjaira, jellemzően a különböző művelési ágakra kerülnek meghatározásra. Ezek az összes, adott területhasználati móddal (művelési ággal) érintett kezelési egységre vonatkoznak (KE1-8).

A kezelési javaslatok megvalósítása során az alábbi fontosabb körülményeket kell figyelembe venni:

- A tervezési terület kis területen (5,1 ha, 0,26 %) átfed védett természeti területtel (Dénestmajori Csigás-erdő természetvédelmi terület), így erre a részre természetvédelmi kezelési előírások is vonatkoznak; a fennmaradó területrészekre (szinte a teljes tervezési terület) nincs természetvédelmi kezelési terv, vagy előzetes dokumentáció.
- A terület nem tartozik a Magas Természeti Értékű Területek rendszerébe.
- A terület a Vízyűjtő-gazdálkodási Terv Tisza részvízyűjtőjéhez, annak az Alsó-Tisza bal part (2-13 Kettős-Körös) alegységéhez tartozik.
- A terület az országos ökológiai hálózat magterületi övezetével 11 %-os, míg ökológiai folyosó övezetével 89 %-os területi átfedésben van.
- A terület döntő része állami tulajdon (87 %), ebből 79 % vízgazdálkodási terület, vízgazdálkodási célt szolgál. Kisebb része, aránylag jelentős tulajdoni arányban (11 %) magánszemélyek birtokában található.
- Művelési ágak közül a művelésből kivett területek döntő arányban vannak jelen (45 %), következő a gyepek (rét, legelő) 28 %-al, majd az erdő (21 %) és a szántó (6 %) következik.
- A szántókon jellemző a gabona- és kapásnövény alapú növénytermesztés.
- A folyók legtöbb szakaszain csak a töltés és lába kap rendszeres gépi kezelést (kaszálást), a többi a folyóra és a fászfűrűakra van bízva. A szanazugi összefolyást követően a töltések között a fászfűrűak jellemzőek. Az alsóbb szakaszon megjelennek a nagyobb szántó táblák, amelyek intenzív művelés alatt állnak, elsősorban kapás kultúrákat (napraforgó, kukorica) természetnek rajtuk. A gyepegazdálkodás nem jellemző, sokszor felhagyott és beerdősült részek jellemzik területet. Kaszálás jellemzően csak a vízvédelmi műveken történik.
- Az erdő művelésű területeket magángazdálkodók és állami erdőgazdálkodó vegyesen hasznosítják.
- Támogatási szempontból külön kell figyelembe venni a vízfolyás medrét, annak parti sávját és kapcsolódó partmenti részeit (jellemzően kivett művelési ágban nyilvántartva).

3.3.1. Agrártámogatások

3.3.1.1. Jelenlegi működő agrártámogatási rendszer

A folyószakaszok közelében lévő ártéri területek a MEPAR szerint „árvíz-veszélyeztetett területekhez”, a folyók medre pedig a „vízvédelmi sávhoz” tartoznak. Sok terület tartozik az „Eutróf Nitrátérzékeny Terület” kategóriába.

A szántóföldeken gazdálkodók általánosan igénylik az egységes területalapú támogatást (SAPS); a gyepeken gazdálkodók többsége igényli a Natura 2000 gyepterületek kompenzációs kifizetését; a szántókon és gyepeken gazdálkodók egy része a horizontális szántó és gyepek agrár-

környezetgazdálkodási célprogramokban is részt vett 2009-2014 között (terepbejárások, interjúk, gazdafórum alapján, de pontos adatok nem állnak rendelkezésre).

A területen folyó gazdálkodást érintő, kifejezetten területalapú agrártámogatások közül az agrár-környezetgazdálkodási kifizetések a legfontosabbak, amelyeknek jelentős természetvédelmi, illetve természetkímélő gazdálkodást befolyásoló vonzatai vannak. A horizontális agrár-környezetgazdálkodási célprogramok (integrált szántóföldi növénytermesztési, extenzív gyepgazdálkodási) előírásai jórészt lefedik a szántókra és gyepekre megfogalmazott alapszintű kezelési javaslatokat, így az ezekben való részvétel nagyban segíti a természetvédelmi célok megvalósulását, a területrészek megfelelő kezelését. Ennek kedvező hatása vízvédelmi szempontból elsősorban a folyószakaszok, vízfolyások medréhez közel eső, szomszédos szántóknál és gyepeknél jelentkezik.

A tervezési terület meghatározó részének kezelése szempontjából legjelentősebb hatású agrár-környezetgazdálkodási célprogramok 2014.08.31-el véget értek.

A terület erdői tekintetében az erdőgazdálkodók által igénybe vett erdészeti támogatási programokról (erdő-környezetvédelem, szerkezet átalakítás, erdő- és agrár-erdészeti rendszer létrehozása) nincsenek elérhető adatok.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

A 2014.08.31-el lezárult 2009-2014 agrár-környezetgazdálkodási támogatások folytatását jelentő, következő agrár-környezetgazdálkodási programot minél előbb javasolt elindítani.

Javasolt a teljes tervezési terület beemelése a Magas Természeti Értékű Területek új rendszerébe. Ez által a zonális agrár-környezetgazdálkodási célprogramok magasabb kifizetési összegű és nagyobb természetvédelmi hozadékú, kifejezetten természetkímélő agrár-környezetgazdálkodási intézkedések is elérhetővé válnának a terület gazdálkodói számára (minden művelési ágat érintően).

Ki kell emelni a vízfolyásokat, azok árterületét érintő jövőbeli agrártámogatási-kifizetési programok bevezetésének fontosságát, amihez alapot ad a jelenlegi MEPAR lehatárolás és a Víz Keretirányelvhez kapcsolódó tervezett kifizetések is.

A kezelési egységek (KE1-8) szempontjából fontos a következő javaslatok megjelenítése jövőbeli agrártámogatási programok intézkedéseinél és előírásainál (az érintett művelési ágakra vonatkozóan):

- felszíni- és talajvizek fokozott védelme tápanyagterheléssel és vegyianyag-szennyezéssel szemben, valamint a szaporodási időszakban végzett beavatkozásoktól; itt kiemelhető a felszíni vizek partmenti pufferzónáinak megjelenítése, kapcsolódó előírásainak különálló kezelése;
- javasolt a szántóterületek kezelt parlag, még inkább gyep illetve vizes élőhely felé történő spontán vagy irányított átalakításának kiemelt támogatása;
- általánosságban az inváziós növényfajok visszaszorításának támogatása alapvető fontosságú;
- fentiek esetében alapfeltétel az érintett művelésből kivett területrészek beemelése a támogatható területek közé;
- az állami tulajdonban lévő területkezelők támogatásokból történő részesedésének átgondolása, felülvizsgálata;
- gyepek esetében a legeltetési sűrűség és a kaszálási időpont meghatározására, illetve a legelésből-kaszálásból kizárt területek lehatárolása az évekre előre megadott konkrét időpontok helyett alkalmasabb a nemzeti park igazgatóság által a gazdálkodóval közösen

kidolgozott és évente felülvizsgált „legeltetési/kaszálási terv” alkalmazása; rugalmasabb alkalmazkodást tesz lehetővé az eltérő évjáratú csapadékviszonyokhoz és a változó gazdálkodási adottságokhoz (állatállomány, géppark).

Fontosabb kiindulási aktuális jogszabályok:

- agrár-környezetgazdálkodási támogatások (időszak: 2009-2014, 61/2009. (V. 14.) FVM rendelet és kapcsolódó rendeletei),
- nem termelő beruházások támogatása (időszak: 2009-2014, 33/2008. (III.27.) FVM rendelet),
- Natura 2000 gyepterületek kompenzációs kifizetése (269/2007 /X. 18./ Kormányrendelet, 128/2007. (X. 31.) FVM rendelet),
- 46/2009. (IV. 16.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési alaphoz az agrár-erdészeti rendszerek mezőgazdasági földterületeken történő első létrehozásához nyújtandó támogatás igénybevétele részletes szabályairól,
- 124/2009. (IX. 24.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alaphoz az erdő-környezetvédelmi intézkedésekhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről,
- 139/2009. (X. 22.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alaphoz az erdőszerkezet átalakításához nyújtandó támogatások részletes feltételeiről,
- 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési alaphoz a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól.

A KE1-8 kezelési egységek által érintett egyes művelési ágakra, hasznosítási módokra javasolt agrártámogatási-kifizetési előírások lényegében átfedésben vannak az új, várhatóan 2016. elejétől bevezetendő „Vidékfejlesztési Program 2014-2020” vonatkozó, jellemzően területalapú intézkedéseivel és műveleteivel. Ezért előremutatónak tarjuk azok rövid ismertetését a következőkben:

Nem termelő beruházások támogatása mezőgazdasági területeken:

- Madárvédelmi célú eszközbeszerzések (madárbarát kaszáláshoz vadriasztó lánc beszerzése, madárvédelmi berendezések beszerzése /jellemzőn fészekodúk/)
- Élőhelyfejlesztési célú nem termelő beruházások (inváziós növényfajok visszaszorítása gyepterületeken, tartós zöldgát létesítése szántóterületeken, gyeptelepítés, sövény telepítése mezőgazdasági táblák szegélyein)
- Vízgazdálkodási beruházások (területi vízvisszatartást szolgáló vízi létesítmények kialakítása, partmenti pufferzóna kialakítása)

Agrár-erdészeti rendszerek létrehozása

- Agrár-erdészeti rendszerek létrehozása – horizontális (gyepgazdálkodásos extenzív állattartás fás területen, mezővédő fásítás kialakítása)

Erdei ökoszisztémák ellenálló képességének és környezeti értékének növelését célzó beruházások

- Az erdei ökoszisztémák környezeti értékének növelését célzó beruházások – horizontális és innovációs (ökológiai célú erdőszerkezet átalakítás őshonos fajokkal, mikroélőhelyek kialakítása és fenntartása)

Agrár-környezetgazdálkodási kifizetések

- Agrár-környezetgazdálkodási kifizetések (szántó, gyepek, ültetvény, vizes élőhely, nádas; külön vízvédelmi célú szántóterületek /nitrát, erózió, belvíz, aszály, partmenti sáv/, természetkímélő gazdálkodási módszerek kiemelt földrajzi zónákban: Magas Természeti Értékű Területek, Natura 2000 területek és Víz Keretirányelv területek, választható előírásokból gazdálkodónként irányítottan/segítséggel összeállított vállalási csomagok, előírások eltérő környezeti hatása alapján súlyozva azok kifizetési értékét, belépő-alap-választható szintezettséggel, alkalmazkodó pontozási rendszerrel)

Ökológiai gazdálkodás támogatása

- Ökológiai gazdálkodás (környezetkímélő gazdálkodás)

Kompenzációs kifizetések Natura 2000 gyepterületeken (jelenlegi rendszeren alapuló)

Kompenzációs kifizetések Natura 2000 erdőterületeken (jelenlegi rendszeren alapuló)

Kompenzációs kifizetések vízgyűjtő-gazdálkodási tervekbe felvett mezőgazdasági területeken

- Víz Keretirányelvhez kapcsolódó kompenzációs kifizetések (erózió- és belvíz érzékeny területek, partmenti puffersáv)

Kompenzációs kifizetések természeti hátránnyal érintett területeken (jelenlegi KAT folytatása új lehatárolással: gyepek megőrzése és takarmánytermő kultúrák támogatása)

Erdő-környezetvédelmi kifizetések (jelenlegi rendszeren alapuló: ápolás, felújítás, véghasználat)

Környezetvédelmi projektekre és alkalmazásban lévő környezetvédelmi gyakorlatokra irányuló közös megközelítések, ideértve a hatékony vízgazdálkodást, a megújuló energia alkalmazását és a mezőgazdasági tájkép megőrzését

- Együttműködésben megvalósuló fenntarthatóságot célzó tájgazdálkodás, terület- és tájhasználat váltás ösztönzése és megvalósítása (társadalmi szintű, komplex tájhasználati mintaprojektek)

Jövőbeli agrártámogatási rendszert érintő, kapcsolódó javaslatok:

Fafajcserés szerkezetátalakítás támogatása:

A magángazdálkodók számára a Natura 2000 előírások betartása sok esetben vállalhatatlan teher, amit jelenleg nem kompenzál megfelelő mértékben semmilyen támogatás (pl. letermelt akác állomány után őshonos fafajokból álló erdő létrehozása alföldi körülmények között). Emiatt javasoljuk a normatív területalapú támogatás mértékének átgondolását, újraszámítását.

Legeltető állattartás

A síkvidéki gyepek, füves élőhelyek kezelésénél természetvédelmi szempontból legtöbb esetben előnyösebb a kíméletes (extenzív, szabályozott) legeltetésre alapuló hasznosítás, szemben a csak kaszálással (főként a szárazúzással) történő hasznosítással. Ezért, illetve a jóval nagyobb beruházási- és munkaerő igénye miatt is célszerű az agrártámogatások és főleg kifizetések (pl. agrár-környezetgazdálkodás, Natura 2000 gyepek) esetében arányaiban magasabb összeggel kiemelten támogatni a legeltetési állattartást a csak kaszálással szemben.

Szaktanácsadás:

Kiemelten fontos lenne a természetkímélő gazdálkodási módszerek ismereteinek szaktanácsadókon keresztül eljuttatása a gazdálkodókhoz, egyrészt a helyi természetvédelmi szakemberek bevonásával, másrészt a jelenlegi tanácsadói állomány felkészítésével. A mostani agrár-szaktanácsadási rendszert mindenképp bővíteni kellene specializált, célzottan a Natura 2000 és

Magas Természeti Értékű Területeken tevékenykedő szaktanácsadók egyedi hálózatával, amely természetesen integrálódna a rendszerbe, annak a koordinálásával működhetne.

Ezen szaktanácsadók kiválasztásában, felkészítésében és rendszeres magas szintű képzésében illetve szakmai háttéranyagokkal történő ellátásában részt kellene vennie az összes nemzeti park igazgatóságnak, a természetvédelmi tudásbázisoknak és kutatóhelyeknek (pl. MTA Ökológiai Kutatóközpont, egyetemi tanszékek), és a gyakorlati gazdálkodást is folytató természetvédelmi civil szervezeteknek. Ezen feladatokra pl. támogatott innovációs projekteket is lehetne fejleszteni a 2014-2020 Vidékfejlesztési Programon belül, vagy a KEHOP-on belül mint konstrukciót megjeleníteni és pályázati forrást nyújtani rá.

A szaktanácsadáshoz kapcsolódva fontos szerepe lehet a bemutató üzemeknek, amennyiben sikerül elegendő számú, példamutató természetkímélő gazdálkodást folytató nyitott gazdaságot bevonni a hálózatba, szerencsés esetben földrajzilag is lefedve a fontosabb élőhelytípusokat, tájegységeket. A nemzeti park igazgatóságok gazdálkodást folytató egységei az eddigiekhez hasonlóan ebben is úttörő szerepet vállalhatnak.

Ezen Natura 2000 fenntartási tervek előzőeket is segíthetik, pl. a területi szaktanácsadók felkészítését és terepi tanácsadói munkájukat, az agrártámogatási/vidékfejlesztési programokban résztvevő gazdálkodók felkészítését és ellenőrzéseit.

3.3.2. Pályázatok

Jelenlegi pályázatok

A tervezési területen jelenleg nincs olyan futó pályázat, amely meghatározóan érintené a kezelési egységek jelölő élőhelyeit vagy fajait, azok jelenlegi és tervezett kezeléseit.

Tervezett pályázatok

A tervezési területre vonatkozóan, annak célzott kezelésre jelenleg nem tervezett külön pályázat.

3.3.3. Egyéb

A tervezési területhez kapcsolódóan nincs egyéb javasolt eszköz a kezelési javaslatok megvalósításához.

3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök

3.4.1.1. Érintettek elektronikus levélben történő megkeresése és tájékoztatása

A kommunikációs tervben meghatározott legfontosabb érintettekről a tervezési terület figyelembe vételével, célzott legyűjtéssel címlista került összeállításra. A megkeresett érintettek csoportjainak felsorolását a 3.4.2. *Kommunikáció címzettjei* című fejezet tartalmazza.

A címlista alapján a legfontosabb érintettek első körben elektronikus levélben kaptak tájékoztatást a tervezés elindulásáról és céljáról, a tervezés résztvevőiről, a tervről történő tájékozódási és a bekapcsolódási, véleményezési lehetőségekről. Az elektronikus levél tartalmazta a fő tájékozódási és véleményezési lehetőségként megadott honlap címét és egy közvetlen véleményezési email-címet, valamint mellékletként a tervezésről szóló tájékoztató dokumentumot is.

Második körben a legfontosabb érintettek elektronikus levélben figyelemfelhívást és tájékoztatást kaptak a terület fenntartási tervével kapcsolatban megtartandó gazdafórumról, annak pontos helyszínéről és időpontjáról, felkérve a címzetteket a részvételre hogy véleményüket szóbeli

formában is elmondhassák. A levél megerősítésként újból tartalmazta az egyéb, írásbeli véleményezési lehetőségek felsorolását is.

3.4.1.2. Honlap és email-cím

A tervezés információi (tervezésről és tervezőkről tájékoztatás, terv megismerési és letöltési lehetősége) minden érdeklődő számára szabadon hozzáférhető módon, kifejezetten a fenntartási tervekkel kapcsolatos kommunikáció céljára kialakított www.respect.hu/natura weboldalon jelentek meg. Ezen a honlapon lehetőség van közvetlen hozzászólási felületen is írásbeli véleményeket, javaslatokat eljuttatni a tervezésben résztvevők felé.

A honlap hozzászólási felületét kiegészítően egy külön, kifejezetten a fenntartási terv véleményezésére létrehozott email-cím is rendelkezésre állt az érintettek számára, hogy írásbeli hozzászólásukkal, javaslatukkal részt vehessenek a tervezés folyamatában (natura@respect.hu).

3.4.1.3. Sajtóközlemény és hirdetés

A tervezés megkezdéséről sajtóközlemény került kiadásra, főként a megyében érintett nyomtatott és elektronikus sajtóorgánumok részére. A sajtóközlemény röviden tartalmazott információkat a tervezés elindulásáról és céljáról, a tervezés résztvevőiről, a tervről történő tájékozódási és a bekapcsolódási, véleményezési lehetőségekről. A közlemény kiadását elsősorban internetes felületeken történő megjelenések követték.

A tervezés lényegi szakaszában, a sajtóközlemény tartalmával fizetett hirdetés jelent meg a leginkább érintett Békés megyében egy nagy példányszámú ingyenes kétheti lapban, amely számos érintetthez eljut (Csabai Mérleg, 2014. június 19., 28.000 példány), valamint a tartalma a lap internetes oldalán is megjelent (www.csabaimerleg.hu, 2014. június 5.)

3.4.1.4. Jegyzőkönyvezett terepbejárás

A tervezés lényegi szakaszában meg kívántuk ismerni a területen a legjelentősebb földhasználók ismereteit a témakörrel, szükségleteit és elvárásait. E célból terepbejárással egybekötött helyszíni interjúkat végeztünk a legfontosabb területhasználókkal. A helyszíni interjúkhoz készült egy részletes kérdéssor (bővebben a 3.4.4. *Kommunikációs melléklet* című fejezetben), ami alapján minden fontos kérdés felmerült és a kapott válaszok írásban dokumentálásra kerültek. A terepbejárásokat, helyszíni interjúkat a kommunikációs tevékenységben részt vevő Körösök Völgye Natúrpark Egyesület helyi ismeretekkel rendelkező munkatársai bonyolították le 2014. július-augusztus hónapban (időpontok és résztvevők: 2014.07.24. 2 fő; 2014.08.18. 4 fő; 2014.08.19. 2 fő). Az elhangzottakról a helyszínen interjúk jegyzőkönyv készült.

A helyszíni személyes interjúk alanyait az érintettek elemzését követően választottuk ki: a jelentősebb földtulajdonosokat, a természetvédelmi örök által javasolt vezető gazdálkodókat, a nagyobb hatással lévő területhasználókat, a szabályozó és hasznosító szervezetek kerestük meg. A kapott információk jól felhasználhatónak bizonyultak a szakmai tervezés során, főként a kezelési javaslatok megfogalmazásánál.

3.4.1.5. Gazdafórum

A tervezési területet érintően a fenntartási tervvel kapcsolatban gazdafórum került megrendezésre 2014. augusztus elején. A gazdafórum az érintettek széles körében került meghirdetésre, amelyet a gazdálkodók esetében a területileg illetékes falugazdászokon és önkormányzatokon keresztüli tájékoztatás is megerősített.

A megrendezett gazdafórum helyszíne: Körösök Völgye Látogatóközpont (5600 Békéscsaba, Széchenyi liget), és időpontja: 2014. augusztus 18., 10.00 óra. A gazdafórumon 17 fő vett részt

(kitöltött jelenléti ív, fényképek). A fórumon elhangzott véleményeket, kérdéseket és válaszokat emlékeztető rögzíti.

A fórum megfelelő lehetőség a terv szélesebb körű megismerésének és a kapcsolódó véleménynyilvánítás biztosítására. Az érintett gazdálkodók, érdeklődők, döntéshozó és felügyeleti szervek számára lehetőség nyílt a fenntartási terv részleteinek megismerésére, a tervezett intézkedések okainak és összefüggéseinek megértésére, illetve a szóbeli vélemények és javaslatok közvetlen tervezők felé történő megfogalmazására. A fórumon a fenntartási tervről a tervező BioAqua Pro Kft. szakértői és megbízottjai, illetve a Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai adtak tájékoztatást, illetve válaszoltak a kérdésekre és fogadták a hozzászólásokat, javaslatokat – amelyek írásos emlékeztetőben kerültek rögzítésre.

3.4.1.6. Önkormányzati közzététel

A fenntartási terv önkormányzati közzététele a tervezési terület közigazgatási határok alapján érintett összes településének önkormányzatánál, az illetékes polgármesteri hivatalokban történt, lehetőség szerint kifüggesztés útján, illetve kiegészítésként helyi újságban vagy települési honlapon történő híradás révén.

3.4.2. A kommunikáció címzettjei

A kommunikáció címzettjeit a támogatási rendelet, illetve a korábbi tervezési kommunikációs projektek tapasztalatai alapján a következőkben határoztuk meg.

A fenntartási tervben előírtak végrehajtásában érintettek:

- érintett földhasználók, gazdálkodók
- érintett ingatlantulajdonosok, vagyongazdálkodók
- területileg illetékes területi államigazgatási szervek
- érintett önkormányzatok
- érintett vízgazdálkodási társulatok
- érintett vadgazdálkodási szervek
- érintett vizeken a halászati jogok jogosultjai

A fenntartási tervezés eredményeit felhasználó szakmai szervezetek:

- területileg illetékes falugazdászok és agrár szaktanácsadók
- területileg illetékes agrárgazdasági kamara, gazdálkodói szakmai szövetségek és más gazdálkodói érdekképviseleti szervek az érintett ágazatokban
- térségi szakterületi, környezetvédelmi és természetvédelmi társadalmi szervezetek
- területileg illetékes területi államigazgatási szervek

Az önkormányzatok, államigazgatási szervek, a területen működő civil és érdekképviseleti szervek elérhetőségei gyűjtés alapján rendelkezésre álltak. A területen érintett földtulajdonosok és vagyongazdálkodók megkeresése érdekében átnéztük a legfrissebb földhivatali adatokat. A földhivatali adatbázis másrészt segítette a legfontosabb, meghatározó véleménnyel rendelkező nagyobb gazdálkodók kiválasztásában is, amelyhez javaslataikkal segítséget nyújtottak a helyi terepi ismeretekkel rendelkező, működési terület szerint érintett Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság természetvédelmi őrei is.

A tájékoztató elektronikus leveleket a következő, a tervezési területen érintett célcsoportok kapták meg:

- közigazgatási határukkal érintett települési önkormányzatok (polgármesteri hivatalok: polgármester, jegyző): Békés, Doboz, Gyula, Köröstarcsa, Mezőberény, Sarkad
- Nemzeti Agrárgazdasági Kamara megyei főfalugazdásza és az érintett településeken illetékes falugazdászok; rajtuk keresztül a települések gazdálkodói, földhasználói
- a tervezési területen illetékességi vagy működési területtel rendelkező területi államigazgatási szervek: Tiszántúli Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség Kirendeltsége, Nemzeti Környezetügyi Intézet Körös-vidéki Kirendeltség, Békés Megyei Kormányhivatal, Békés Megyei Kormányhivatal Élelmiszerlánc-biztonsági és Állategészségügyi Igazgatósága, Békés Megyei Kormányhivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatósága, Békés Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága, Békés Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága, Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal Békés Megyei Kirendeltsége, Magyar Államkincstár Békés Megyei Igazgatóság, Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság
- érintett Vízgazdálkodási Társulatok, Körös-vidéki Vízügyi Igazgatóság
- Dél-Alföldi Erdészeti Zrt. (DALERD)
- megyei Horgász Egyesületek Szövetsége
- Országos Magyar Vadászkamara megyei Területi Szervezete
- Nemzeti Agrárgazdasági Kamara megyei szervezete
- érintett LEADER Helyi Akciócsoportok
- Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat megyei referense

Jegyzőkönyvezett terepbejárások, interjúk célcsoportjai:

Személyes megkeresésre, jegyzőkönyvezett terepbejárásra a jelentősebb nagyságú területen gazdálkodó, meghatározó területhasználók (akik legtöbb esetben földtulajdonosok is), a területi természetvédelmi örök javaslataival megerősített helyi gazdálkodók esetében került sor.

A listát érintett Vízügyi Igazgatóságokkal és Vízgazdálkodási Társulatokkal, ágazati érdekképviselőkkel (Agrárgazdasági Kamara, Vadászkamara), területeket hasznosító szakmai szervezettel (Horgász Szövetség) és erdészettel (DALERD) egészítettük ki.

3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

Lezajlott egyeztetések:

Fontosabb hozzászólások, kérdések és válaszok összefoglalása:

Gazdafórum: Körösök Völgye Látogatóközpont (5600 Békéscsaba, Széchenyi liget), 2014. augusztus 18., 10.00 óra

Hozzászólók: Körös-Vidéki Vízügyi Igazgatóság, DALERD ZRt., Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal, Körösi Vízgazdálkodási Társulat

Területkezelői, gazdálkodói, hatósági interjúk: Körös-Vidéki Vízügyi Igazgatóság, Körösvidéki Horgász Egyesületek Szövetsége, DALERD ZRt.

Önkormányzati kifüggesztésekre érkezett hozzászólások: -

Honlapon (www.respect.hu/natura) és emailen (natura@respect.hu, ill. bioaquapro@bioaquapro.hu) érkezett hozzászólások: Nemzeti Környezetügyi Intézet Körös-vidéki Kirendeltség

Fontosabb kérdések, hozzászólások és válaszok:

Körös-vidéki Vízügyi Igazgatóság (KÖVIZIG)

Körös-vidéki Vízügyi Igazgatóság véleménye, melyet a gazdálkodói fórumot követően folytatott személyes egyeztetés alapján felvett emlékeztető, ill. az ezt követő hivatalos megkeresésre válaszul küldött: A vízügyi kezelő kifejtette a véleményét 4 kiemelt alábbi kérdésben, melyet a véleménykérő hivatalos megkeresés tartalmazott.

1. A vízügyi kezelő fontosnak tartja, hogy amennyiben a jelenlegi vízkormányzási gyakorlat, illetve a meder- és partkezelés gyakorlaton természetvédelmi szempontból módosításra lenne szüksége, a módosítás csak úgy végezhető, ha az Igazgatóság megismeri a természetvédelmi kezelő észrevételeit, javaslatait és közösen egyeztetnek ezek megvalósíthatóságáról és várható hatásairól. Amennyiben az érkező módosítási javaslat nem sért KÖVIZIG érdekeket, ill. nem akadályozza, hogy a KÖVIZIG vízügyi kezelői feladatait ellássa, úgy a módosításra tett javaslatokat a vízügyi kezelő elfogadja, de ezeket a potenciális javaslatokat a vízügy és természetvédelmi kezelőnek egyedileg kell egyeztetni.

Válasz: nem kerültek bele a tervbe kötelező érvényű természetvédelmi célú kezelési javaslatok a vízteteket érintő kezelési egységek esetében. A vízteteket érintő kezelési egységek vonatkozásában így a természetvédelmi és vízügyi kezelő egyeztetése alapján kiválasztható, hogy melyik kezelési javaslat hol és milyen formában valósítható meg (3.2.1. fejezet).

2. A vízügyi kezelő véleményt formált a „Természetközeli mederanyagminőségi, illetve hidromorfológiai viszonyok fenntartására” vonatkozó természetvédelmi célú kezelési javaslattal kapcsolatban is a Fekete-, Fehér- és Kettős-Körös vonatkozásában. Álláspontja szerint a folyók vonatkozásában árvízvédelmi okok miatt szükséges mesterséges kőszórást alkalmazni, abban az esetben, viszont ha ez árvízvédelmi szempontból nem indokolt, akkor a vízügyi kezelő is partner a természetes szakadó partfalak megőrzésében.

Válasz: a tervező jelezte a tervben, hogy a „Természetközeli mederanyagminőségi, illetve hidromorfológiai viszonyok fenntartására” vonatkozó kezelést a vízügyi kezelő Körös-vidéki Vízügyi Igazgatósággal közösen, a fenntarthatóság és az árvízi kockázatra gyakorolt hatások értékelésével lehet megvalósítani (3.2.1. fejezet).

3. A vízügyi kezelő a fenntartási tervvel kapcsolatos általános észrevételeket is tett, melynek kapcsán kifejtette a hullámterek árvízi levezetésben betöltött szerepének, valamint az árvízi levezetés mint funkció prioritásának jogszabályi háttérét, a töltések vízoldali 10 méter széles előtereire vonatkozó korlátozások, előírások indokolatlanságát, valamint az inváziós növényfajok irtására vonatkozóan a mechanikai irtás eredménytelenségére, ill. a vegyszeres irtás hatékonyságára vonatkozó nézeteit és tapasztalatait.

Válasz: a megalapozó dokumentáció vízgazdálkodás fejezetébe a jogszabályi környezet egyes részei beépültek; a tervben nem kerültek bele olyan kötelező érvényű természetvédelmi kezelési előírások, melyek a töltések 10 méter széles vízoldali előtereire vonatkoznának és akadályoznák a vízügyi kezelő munkáját (3.2.1. fejezet).

4. A fentiekben túlmenően a vízügyi kezelő konkrét észrevételeket és módosításra, kiegészítésre vonatkozó javaslatokat tett a fenntartási terv 3.1. és 3.2.1.1. fejezetére vonatkozóan, valamint a KE-1, KE-3, KE-4 és KE-5 kezelési egységek gazdálkodáshoz kötődő kötelező előírásai és korlátozásai kapcsán. Ez utóbbi vonatkozásában konkrét vízügyi jellegű kötelező előírásra tett javaslatot.

Válasz: a 3.1. és a 3.2.1.1. fejezetre vonatkozó módosítási javaslatok beépítésre kerültek a tervbe; a KE-1, KE-3, KE-4 és KE-5 kezelési egységekre vonatkozóan javasolt konkrét gazdálkodáshoz kötődő vízügyi jellegű kötelező előírásra tett javaslatok nem kerültek beépítésre a tervbe, mert a

Natura 2000 fenntartási tervek készítéséhez a VM Természetmegőrzési Főosztály által kiadott útmutatóban csak két jogszabály szerepel az itt hivatkozandó jogszabályok között, az egyik a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. Rendelet, a másik pedig az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet, továbbá a vonatkozó erdőterv rendelet, körzeti erdőterv, valamint a védett természeti terület természetvédelmi kezelési terve (3.2.1. fejezet).

KÖVIZIG további kérdései:

5. A Hármas-Körössel miért nem foglalkozik az anyag?

Válasz: Most csak bizonyos Natura 2000-es területek Fenntartási terveinek elkészítésére kaptak megbízást. 2014-2020. között várhatóan minden Natura 2000-es területre elkészül a Fenntartási terv (1. és 2. fejezet).

6. A csatorna felújításokra hogyan van mód?

Válasz: Ez valós probléma a természetvédelem és a vízügy között. Egy megoldási lehetőség, amely mindkét fél számára elfogadható, hogy ne az egész mederből kerüljön eltávolításra a növényzet és az iszap a kotrás során. Így a természeti értékek is megőrződnek és a vízzállítási képesség is nő (3.2.1. fejezet).

7. A nagyvízi meder kezelési tervek most készülnek a folyóvizekre vonatkozóan. Ez konfliktusforrás lehet a Natura 2000 előírásai és a vízügy érdekei között.

Válasz: Ez így van, de a kompromisszumos megoldásra kell törekedni (3. fejezet).

DALERD Zrt kérdései:

1. A vízügy igénye a tág hálózatú erdő, ami ellentétes a Natura 2000-es előírásokkal.

Válasz: Ritkás, idős fákból álló erdő lenne az optimális, de köztes megoldást kell választani, ami mindenkinek jó. Pl. nem egy sávot vágnak ki az erdőből, hanem az alsó lombkoronaszintet és a cserjeszintet ritkítják (3.2.1. fejezet).

2. Lesz-e támogatás a kieső bevételekre?

Válasz: Pontos részletek jelen pillanatban nem ismertek (3. fejezet).

MVH kérdése:

1. A Natura 2000-es támogatásoknál eddig csak országosan egységesen alkalmazott támogatási összegek voltak. Lesz ez differenciálva területenként?

Válasz: Az lenne az optimális, ha a Fenntartási tervekhez igazodva lenne a differenciálás, de ez még csak hosszú távú cél lehet. A területspecifikus támogatások lennének jók. Az önként vállalt kezelési javaslatokra plusz támogatásnak kellene járni, mivel az általában bevételkieséssel jár (3. fejezet).

Körösi Vízgazdálkodási Társulat kérdése:

1. Nem jó, hogy egy csatorna felét kikotorják, a másik felét meg nem, mert gyorsan visszaáll az eredeti állapot.

Válasz: A feles kotrás jobb a semminél. Ha 10-20 évet visszamegyünk így a meder állapotát tekintve, az is megoldás. Itt is kompromisszum kell (3.2.1. fejezet).